

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 12. De requisitis ad debitam recitationem horarum canonicarum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

146.

Porro Ecclesiasticum præceptum est, non tantum de recitandis horis canonicis, sed etiam de modo eas recitandi, in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, in quo districtè præcipitur in virtute obedientiæ, vt diuinum officium, noturnum pariter & diurnum, quantum Deus dederit, studiose celebretur pariter & deuote. Aduerbia enim, studiose & deuote, modum declarant, vt de se patet. Ac prout ibidem glossa tangit: studiose, pertinet ad officium oris, quo debent horæ canonicæ pronunciari voce articulata (ex Clemen. 1. De celebratione Missarum & ex Extrauag. prima, De vita & honestate Clericorum) id est, ita vt recitans seipsum intelligat, & alter cum quo recitat, intelligatur ab illo: atque vicissim ipse illum recitantem intelligat. Qua de causa iuxta Nauarrum in Enchir. cap. 25. num. 99. peccat contra tale præceptum, qui cum balbutientibus, aut uocibus instabiliter anticipantibus dicunt horas, nisi animum habeant eadem repetendi. Et ratio est, quod non intelligant id quod ab illis dicitur. Deuote uero, pertinet ad officium cordis, seu interioris dispositionis animæ, qua sit atque diuino officio, habeat uerè mentem præsentem ad id quod lingua foris sonat.

C A P. XII.

Derequisitis ad debitam recitationem horarum canonicarum.

S V M M A R I V M.

- 147 De difficultate, An interior attentio in recitatione horarum canonicarum præcipiatur ab Ecclesia.
- 148 Rationes cur pars affirmans uideatur tenenda.
- 149 Obligatio iterandi recitationem horarum canonicarum, si ea fuerit sine interiore attentione.
- 150 Quod non teneatur qui ad iterationem horarum canonicarum, si eas recitauerit animo orandi, & cum debita deuotione, etiam si non recitauerit animo satisfaciendi suo debito: dummodo uoluntate mutata uelit eam recitationem factam esse ad satisfaciendum eidem debito.
- 151 Attentio necessaria in recitatione horarum canonicarum qua sit.
- 152 Triplex distinguitur.
- 153 Attentio ad sensum uerborum non est quidem necessaria: procuranda tamen est ab eo, qui est illius capax, & ab aliis supplenda per piam meditationem.
- 154 Duo requisita ad attentionem in recitatione horarum canonicarum necessaria, vt satisfiat principio imponentis illam.
- 155 Quando euagario animi in recitandis horis canonicis sit peccatum mortale.
- 156 Obligatio recitandi horas canonicas, est sub peccato mortali: quod uicium committitur illarum omnium omissione, & quantum.
- 157 Peccatum eius qui proponit non recitare, aut recitat dormitans.
- 158 De recitatione qua sit alternatim, documentum cum explanatione aliquot dubiorum.
- 159 Explicatio dubij, An ut horas canonicas sic & alias preces obligatorias ligat recitare alternatim.
- 160 De iis qui balbutiendo, & syncopando horas canonicas recitant, de que iis qui intra ipsam recitationem funguntur officio auocante ab illa.
- 161 De recitatione parui officij B. Virginis, officij defunctorum, psalmorum gradualium, & penitentialium.
- 162 Continuatio requisita ad debitam recitationem horarum canonicarum: & in st. de causa fieri possit illius interruptio, sine obligatione ad iterationem.
- 163 Is qui officium interumpit cum proposito repetendi, quando teneatur repetere.
- 164 De eo, quod distincte hora canonice non debeant immediate continuari: & an laudes ab officio nocturno, & huius partes possint diuisim recitari.
- 165 Decades Rosarij B. Virginis possunt ad modum horarum canonicarum diuisim recitari.
- 166 Ordo requisitus ad debitam recitationem horarum canonicarum, & quatenus peccetur non seruando eum.
- 167 Difficultas de eodem ordine respectu Missæ.

- 168 De Breuiario ex quo recitanda sunt hora canonice ut satisfiat præcepto.
- 169 Ex quo debeant Religiosi recitare, & ex quo beneficiarii: & quid de iis qui beneficia habent in diuersis diocesis, uel sunt extra locum in quo habent beneficium.
- 170 An satisfiat præcepto, recitando quidam ex alieno Breuiario, sed approbato: quidque in eare dispensatio Papa operetur.
- 171 Quid possit in eadem re Episcopus: ac de peccato quod committitur mutatione Breuiarii in recitandis horis canonicis.
- 172 De peccato quod communitur dicendo officium unius diei pro officio alterius diei, quatenus sit uel non sit mortale.
- 173 De potestate uendi nouo Breuiario Romano, facta per Bullam Pii V. eidem Breuiario præfixam.
- 174 Ad satisfaciendum præcepto Ecclesia, debent hora canonice uoce præferri: ita ut recitans audiat, si non ab aliis, saltem à seipso, & ab alio cum quo recitat.
- 175 An satisfiat qui presens dum cantatur in choro, ipse recitat summissa uoce.
- 176 Recitatio publica horarum canonicarum fieri debet in Ecclesia, nec licet additè choro, abesse ab ea, sine iusta causa.
- 177 Quatenus peccent per talem absentiam, & prouentur distributionibus.
- 178 De loco requisito ad recitationem factam priuatim.
- 179 De tempore requisito ad debitam recitationem horarum canonicarum: atque quale peccatum committatur non seruando illud: & de iusta causa excusante ab eo.
- 180 De eo quod non satisfiat præcepto Ecclesia recitando horas canonicas pridie aut postridie illius diei quo sunt recitandæ, de que consuetudine quam in eadem recitatione sequi licet respectu temporis.

SEPTEM requiruntur ad debitam recitationem horarum canonicarum: attentio, integritas, continuatio, ordo, qualitas, locus, & tempus accommodatum: de quibus sigillatim dicendum.

De attentione requisita.

S E C T I O I.

DE hac D. Thomas & ipsius interpretes 2. 2. quæst. 83. art. 13. Scotus in lib. 10. De iust. & iur. quæst. 5. art. 5. Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 105. 106. 107. & late in tract. de oratione, cap. 13. ac passim recentiores: & inter eos ex nostris Greg. à Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 2. puncto 10. §. Circa quartum, Azor in 1. par. Instit. Moral. lib. 10. cap. 12. Lessius, De iustit. & iure lib. 2. cap. 37. dubit. 11. & plenius Suarez in tract. 4. De relig. tum lib. 3. cap. 4. & 5. tum lib. 4. cap. 26. ad illiusque intelligentiam faciunt dicta à nobis in lib. 4. cap. 10. sect. 5.

Verfatur autem in controuersia, An per præceptum deuote celebrandi officium diuinum, in antememorato cap. Dolentes datum, obligatio imponatur tam ad attentionem interiorè, quam ad exteriorè, habendam in recitatione horarum canonicarum. Aliqui enim existimant ad solum exteriorè habendam, obligationem imponi: adeo ut non peccet quis mortaliter, nec teneatur recitata repetere, si integre pronunciet omnia, neque exterius occupet se rebus iis, cum quibus interna attentio nequit consistere: quantumcumque interius sponte distrahatur, diuageturque mente.

Alij uero putant imponi tam interiorè, quam exteriorè attentionem: & ideo si quis recitet, se sponte interius occupando alienis cogitationibus, et si exterius omnia pronunciet, ipsum & mortaliter peccare transgressione memorati præcepti, & rigorosi, & dati in regressu: & teneri repetere, tantquam eum qui non satisfecit obligationi sibi impostæ. Vtroque referunt locis citatis Azor quæst. 6. Lessius num. 63. & 64. & Suarez cap. 26. num. 2. & 3. posteriorumque sententiam sequuntur.

Et merito: quia deuotio est actus internus, requirens internam attentionem ad diuinam. Quare Ecclesia precipiendo officium diuinum celebrari deuote, non iniungit solum deuotionem externam, postquam in eo ut quis gerat se exterius in mo-

dum

dum orantis, sine interna: cum sine hac, illa non sit deuotio, sed deuotionis simulatio; & per consequens non solum exteriori attentione, sed simul cum ea interiori adiungit. Accedit quod Ecclesia deuotam recitationem horarum canonicarum præcipiat tanquam actum orationis, qua per suos legatos ac ministros colloquatur cum Deo. Quapropter requirit (*multo magis quam colloquium cum terreno Principe*) vt fiat reuerenter & attentè quo exaudiatur. Adde & tanquam actum laudis Deo debitæ, quam decet gratam ei esse: qualis non est exterius tantum sonans sine interiore deuotione & attentione: vt patet ex querimonia, cuius meminit Dominus noster, Matth. 15. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Vnde Apostolus ad Ephes. cap. 5. monet cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. Ad quæ verba D. Hieronymus ait: Audiunt hi, quibus in Ecclesia est psallendi officium, Deo non voce sed corde cantandum, &c. Quod refertur in cap. Cantantes, dist. 2. vbi glossa habet hos versus commendatos à Nauar. in citato cap. 17. num. 1.

Non vox, sed votum, non musica cordula, sed cor
Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

Ecclesia dicitur, censenda est, in recitatione horarum canonicarum cum exteriori deuotione & attentione interiore præcipere: quia hæc illi necessaria est (virtualis scilicet) vt censeatur actus virtutis religionis, atque idoneus ad hominis Christiani finem supernaturalem querendum. Quoniam autem districte & sub obedientia præcipit, obligationem imponit sub mortali. Quod quidem peccatum Azor bene notat in eod. cap. 12. quæst. 5. tantum esse vnum, sicut tantum est vnum præceptum, quo ipsa recitatio horarum canonicarum præcipitur. Cui cum superaddatur iniunctio, vt illa fiat studiose & deuote, atq; adeo cum interiore attentione, modus est præcepti, non autem nouum præceptum: ita vt ipsum quidem violari possit duobus modis contingere nimirum omittendo horas canonicas, & indebite recitando eas: ipsam tamen violationem non esse duplex peccatum: vt nec violationem præcepti de confessione, quæ potest contingere tum omittendo eam, tum faciendo eam non seruatis necessariis circumstantiis.

De obligatione ad iterationem earundem horarum, constat quidem inter sententia propostæ auctores, eam contingere, si quis illud recitet animo tantum capiendæ recreationis in eo legendi, vel intelligendi gratia, aut memorizæ mandandi ea quæ cõtinet: vel etiam alium docendi id ipsum officium: non autem animo satisfaciendi debito suo. Nonnulli sunt tamen, vt Medina in C. d. De oratione quæst. 16. qui putant, eum qui recitat animo orandi ac satisfaciendi: suo recitandi debito, etiam si sponte distractus fuerit, atque adeo mortaliter peccauerit, non teneri repetere, eo quod substantiam præcepti præsterit: perinde ac ille qui debitum reddidit ex aliquo prauo affectu, satisfaciit obligationi, qua ex iustitia tenetur reddere, nec requiritur vt denuo restituat. Quam opinionem Azor in citata quæst. 6. & Lessius in memorato cap. 37. num. 68. volunt non carere probabilitate. Sed contraria, cum Azor probabiliorẽ esse addit, tenenda est cum cæteris: supposito quod diximus præceptum de recitandis horis canonicis esse tantummodo vnum: quod tamen transgredi contingit, tam recitando sine attentione, quam non recitando: vnde sequitur vt hoc, sic & illo modo, ipsum non impleri: & per consequens ad satisfaciendum ei, iterationem requirit. Videri potest Suarez in citat. cap. 26. à num. 25.

De eo vero qui recitauerit cum debita attentione animo, que orandi, sed sine animo satisfaciendi debito suo, quia proponit denuo recitare ad satisfaciendum: dubitatio est, an teneatur recitationem iterare. De qua allatis in vtramque partem authoribus & rationibus disputat Suarez in eodem cap. 26. à num. 7. ad 13. Et quamuis pars affirmans iustior sit bonosque auctores habeat: nimirum Medinam, Ledesnam, & Nauar. quibus Azor asseritur in sequenti quæst. 8. In rigore tamen negans vt idem Suarez bene ostendit, potest teneri, sicut tenuerunt ab ipso relati Aragon, Greg. à Valent. & Vasquez. Ratio est, quia ille qui horas canonicas recitare vult, debito modo recitat, etiam si non habeat voluntatem recitandi

ex obligatione, neque ad præceptum implendum; sed solum pro arbitrio, & cum proposito iterum recitandi ad satisfaciendum suæ obligationi: nihilominus re ipsa facit totum ad quod est præceptum. Illud enim non est aliud, quam vt hora ipsa canonica semel in die recitentur. Quare ex vi præcepti ad nihil amplius tenetur, quam ad efficiendum vt talis recitatio prout impletur est præcepti, non maneat inuoluntaria (cum id ex natura rei, sit contra obedientiæ virtutem) sed illa prior nolitio retractetur per contrariam voluntatem: qua impletio præcepti, voluntaria reddatur: non quidem est. Et iure, quia nullus effectus præcedit suam causam: sed obiectiue seu tanquam obiectum affectus obedientiæ: qui requiritur de iure nature ad vitandum peccatum, quod committitur (etiam si externa præcepti executio plene interueniat) per defectum interioris affectus obedientiæ: nisi inconsideratio forte excuset: prout idem Suarez declarat pluribus. An beneficiarius recitans horas sine attentione, perinde teneatur ad restitutionem fructuum, ac omittens recitare; dicitur sup. loco in sequenti lib. 30. tractat. 3. cap. 4. sub finem.

Documenta de eadem attentione.

SECTIO II.

Spes tantia ad exterioriorem attentionem in choro, videnda sunt apud Nauar. in tract. de orat. cap. 16. vbi de illius impedimentis 80. conclusiones habet; & cap. 17. vbi de eiusdem adiumentis habet 50. De interna attentione, aliquot documenta pro præxi subiiciemus.

Primum est, In memorato cap. Dolentes non præcipi attentionem actualem; id est, vt recitans attendat actu ad ea quæ recitat. Nam quamuis id vtile sit & procurandum; ob humanæ mentis tamè fragilitatem, quæ tantopere obnoxia est euagationibus, ipsum est moraliter impossibile. Sufficere ergo potest virtualis attentio: siue vt recitans proponat se velle attendere, neque postea, quantumcumque distrahatur, contrarium propositum habeat: prout censeatur habere: actuale quidem, is qui non vult attendere virtuale vero is qui aduertit se euagari, cogitando res à sua oratione alienas, nec nititur mentem reuocare ad attentionem debitam.

Secundum est, talenti attentionem esse triplicem ex D. Thoma 2. 2. quæst. 83. art. 13. vnam ad verba, neit eis erretur; siue male, siue vniu. pro alio pronuntiando, siue aliqua omittendo. Alteram ad sensus verborum, quam habere non possunt, qui sunt ignari idiomatis, in quo pronuntiandum est. Et tertiam ad finem orationis, seu ad personas ad quas illa dirigitur: nimirum ad vnam, aut omnes sanctissimæ Trinitatis personas, aut ad angelos, vel alios Sanctos: aut etiã ad rem pro qua assequenda oratio funditur: nempe ad æternam beatitudinẽ & ad gratiam, virtutesque necessarias ad eam consequendam. Cuiusmodi attentionem, vt & primam, omnes recitantes habere possunt, & debent vt satisfaciunt præcepto, de quo nobis est sermo: cum non sit dubium, quin, prout ante habitum est, ipsum datur de recitatione horarum canonicarum, vt de actu quodam præstantissimæ virtutis, puta religionis. Esse autem actum vir. utis, nulli actui contingit, nisi fiat cum deliberatione, & sine aliquo debito (alioqui enim non humanus, sed potius bestialis censeretur) neque deliberatio est sine attentione, seu aduertentia ad id quod agitur, & ad finem in quem dirigitur.

Secundam autem attentionem habere, non est necesse, vt argumento est, quod plerique idiomatis ignari adstringantur præcepto recitandi horas canonicas; quod nequirent alioqui implere: vt patet de monialibus: & quod dolendum est, de non paucis viris. Adde nec eam necessariam esse omnino ad pietatem orationis, ad quam sufficere potest, vt quis eam offerat Deo, secundum sensum illorum verborum, quo eam in Ecclesia Catholica intelligunt pij doctique viri; prout habet Greg. à Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. §. Circa quartum. Quæ cum ita sint, relinquatur ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ in hac re, sufficere vt quis sancta verba, præscripta ab Ecclesia, recitet animo orandi, laudandi; Deum; ea reuerenter dirigendo ad ipsum, atque intendendo singula accipere in eo sensu quo Ecclesia accipit; & petere eadem quæ ipsa in illis petit; ac illum iis laudibus celebrare quibus ipsa celebrat.

Tertiam

Tertium documentum est. Procurandum nihilominus esse, nec negligendam secundum ipsam attentionem: quia quamuis non sit in præcepto sicut alia duæ, & absque ea, si cetera non desint, oratio meritoria & satisfactoria esse possit, requiritur tamen ad spiritalem mentis refectionem; iuxta illud prioris ad Corinth. 14. Si orem lingua, spiritus meus orationem meam sine fructu est. Aduerte autem eum qui ob ignorantiam idiomatis non potest tali refectione gaudere accommodando perceptionem sensus verborum ad pios in Deum resq; diuinas affectus: posse alia ratione: nempe ut interea dum sensum ipsum verborum non assequitur, aliquid pium de humanitate vel diuinitate Christi meditetur. Nam ut ad citatum D. Thom. ar. 2. docet C. licitum est dum sacra verba pronuntiantur, meditari aliquid pium, cum non sit necesse ad verba attendere, nisi quantum sufficit, ut in illis non erretur.

Aduerte tamen caue dum esse excessum, quo tanta sit attentio ad alia, ut nulla habeatur ad verba: quia censetur indidicreta, tanquam tollens eam quæ est necessaria ad orationem vocalem; quandoquidem externa prolatio verborum sine vlla attentione interiore ad ea, nullam potest rationem habere ascensus mentis ad Deum, & necessarii ad orationem: & per consequens nec sufficere potest ad impletionem præcepti dati de aliqua oratione: quale est illud de quo agimus. Hanc doctrinam tract. 4. de religionis lib. 4. cap. 26. num. 23. Suarez approbat, pro ea que faciunt quæ idem tractat in præced. lib. 3. cap. 4.

154.

Quartum documentum est: ut prima & secunda attentio cenleatur haberi sufficienter ad implendum præceptum de quo agimus, requiri minimum duo, ut notat Sotus lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 5. concl. 7. vnum est; ut orandi initio quisque attendat quid agere aggrediatur: prout, ex Nauarro in Enchir. cap. 25. num. 105. censeri potest attendere is etiam, qui breuiarium petit vel accipit animo satisfaciendi huic obligationi: aut eundi ob id ad Ecclesiam: ita ut interrogatus, quare tale faciat responderetur vere, sed id facere ad satisfaciendum obligationi recitandi horas canonicas. Alterum est, ut talem attentionem non interrumpat inter orandum: nihilve consulto faciat, per quod animum suum à priori attentione distrahi deprehendat. Nam que ille qui aduertens, se res à prece alienas cogitare, non nititur animum reuocare ad attentionem, peccat mortaliter, neque satisfacit proposito præcepto: prout facile est ducere ex dictis præcedentibus: sed (quæ est communis sententia teste Nauarro in seq. num. 106.) transgreditur illud; quia etiam si non habeat actuale propositum non attendendi, sicut ille qui expresse non vult attendere: habet tamen virtuale, sicut ille qui occupat se in rebus exterioribus, quæ non patiuntur secum interiore attentionem ad deuote recitandum necessariam. Exemplum talis, idem Nauar. consequ. num. 107. ponit de scribente aut legente aliena ab iis quæ recitat: quem ait peccare mortaliter, nisi eum excuset aut inaduertentia, seu quod non aduertat illud quod facit, esse contrarium attentioni necessariæ ad recitationem: aut paruitas, seu quod parum sit quod interea recitatur: aut necessitas aliqua vel vrbinitas, ut si respondendum fitalicui, vel subscribendum epistolæ, aut aliquid simile faciendum à recitante cum aliis: qui proponat postea supplere illud quod loci interea recitanti. Adde, quod à Caiet. traditum approbat Sotus loco cit. etiam si quis aliena sua recitatione voluntarie cogitet, ipsum quousque inde à prece distrahi aduertat, semper reputari inaduertenter diuagari: atque adeo excusari ab omissione præcepti dati de attentione habenda in recitatione horarum canonicarum.

Postremum documentum est: Euagationem mentis culpabilem, cum qua horæ canonicæ recitantur sine attentione, rationem culpæ mortalis accipere ex eo suo effectu: non modo cum fuerit deliberata, directæq; volita: sed etiam cum volita indirectæ: ut censetur, cum quando quis sufficienter aduertit se euagari nec attendere ad diuinam orationem: sed per crassam & supinam negligentiam de eo non curat, permittitq; se euagari: tum quando quis etiam si non velit esse distractus, tamen voluntarie occupat se in actionibus, siue interioribus, siue exterioribus quæ in ipso impediunt, nec se cum patiuntur attentionem necessariam ad diuina: ut si agi-

tet animo aliquam difficilem quæstionem philosophicam; vel occupet se in aliqua exteriori actione, magnam attentionem mentis sequente: aut quamuis non magnam requirat, ut induere se vestibus suis, aut lectum suum sternere vel cubiculum verrere: tamen se nouit ita comparatum, experientiaq; didicit: quod in illis occupatus oras, deficiat in attentione ad orationem necessariam.

Qua tamen in re non oportet nimis scrupulosus esse: quia, ut Suarez habet in eod. cap. 26. num. 24. ad veritatem & substantiam orationis diuinæ, minima attentio mentis sufficit; cum sufficienter tum ad habendam intentionem orandi, tum ad hoc ut oratio sit actus humanus, seu proueniens à libera voluntate. Quare consequenter sufficere ad impletionem præcepti Ecclesiastici de oratione ea, quæ fit recitatione horarum canonicarum: præsertim cum Ecclesia non præcipiat attentionem interiore, secundum alium modum, quæ eum qui necessarius est ad exteriorem recitationem horarum canonicarum, ut ea sit actus virtutis religiosæ, ac debitus Dei cultus.

De integritate requisita.

SECTIO III.

De hac occurrunt aliquot documenta notanda, quæ Nauar. persequitur in tract. de orat. c. 10. & post ipsum Azor. in 1. parte Moral. Instit. lib. 10. cap. 7.

Primum est, mortaliter peccare, non modo eum qui omnes horas canonicas vnius diei omiserit, sed etiam eum, qui vnam ex illis; imo & qui vnius notabilem partem. De hoc iam egimus in præced. cap. plurimq; esse communi consensu receptum Azor notat loco cit. quæst. 3.

Secundum est. Omissionem omnium septem horarum canonicarum in vno die, committi tantum vnum peccatum mortale. Istud est Nauar. in præced. cap. 7. num. 6. pro eo plures alios citatis: & communem sententiam esse, Azor quoque notat in sequenti quæst. 4. Probat autem ex definitione horarum canonicarum, quam idem Nauar. ibidem numero primo habet ex Turc. cremata: quod sint oratio publica, sub certo numero psalmodum, lectionum, & aliorum huiusmodi, à sanctis Patribus ad laudem Dei ordinata, & per septem congruentes horas distributa. Si enim horæ canonicæ sint vna oratio, ut hæc definitio ostendit; illarum ommissio erit vnius orationis ommissio, & ideo vnum peccatum: quod tamen sit æqualis culpæ cum septem omissionibus, quibus singularis horæ, singulis diebus hebdomadæ essent ommissæ.

Vbi aduerte cum iisdem authoribus ibidem, non esse in hac re voluntatem omittendi confundendam cum omissione. Nam hæc existente vna, illa potest esse multiplex: dum sæpius intermissa reuocatur; vel sæpius interrupta renouatur: sicutque in Nauar. habet in seq. num. 7. Ille qui vno die vel hebdomada, vel mense, vel anno, horas suas canonicas omittit recitare, non confitetur integre vel sufficienter, dicendo eas se omisisse vno die, aut vna hebdomada, aut vno mense vel anno, si deliberatam voluntatem omittendi habuerit pluries in die vel hebdomada, &c. Non enim declarat plene suorum peccatorum numerum: utpote non declaratis quantum potuit vicibus, quibus cum peccato mortali proposuit non recitare.

Tertium documentum est, Proponentem omittente horas canonicas vniuersas aut notabilem earum partem, peccare mortaliter: de eo que & penitere & confiteri debere suo tempore; quantumcumque postea mutato proposito, eas debite recitet. Istud est Nauar. in eodem cap. 7. num. 9. Pro quo facit, quod, ut idem num. 10. & 11. notat, communiter recepta sententia sit, actum interiore cæteris paribus, æque bonum esse vel malum sine exteriori, ac cum illo; hoc est, spectatum per se; & ut exterior natus est ex eo proficisci, perinde ac spectatum, prout ex illo idemmet exterior proficiscitur de facto, bonum esse vel malum. Ratio est: quia actus interior secundum se, eius est speciei in genere moris, cuius est exterior ab ipso proficiscens, vnde pariter & æque bonus est vel malus ac ille. Adde quod obligatio sit confitendi omne peccatum mortiferum, etiam tantummodo internum ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 5. can. 7.

Quartum

157. Quartum documentum est, Peccare cum qui ex obligatione horas canonicas dormitans ita recitat, ut nesciat an erret necne, & an dicat vel audiat quod dicitur. Neque à mortali excusabitur, nisi animum habeat supplendi postea tales defectus, & intra eandem diem suppleat: aut nisi illi sint in parua quantitate. Istud est Nauar. in sequenti cap. 9. num. 5. Probatur vero, quia sopitis sensibus, ut fit in somno, non habetur rationis vsus sufficiens ad actionem moraliter bonam, qualem esse oportet horarum canonicarum recitationem, quæ est actus religionis inter virtutes morales nobilissimæ: imo qui ex speciali Ecclesiæ præcepto, debet perfici cum attentione, adeoque cum particulari aduertentia rationis, ad id quod recitatur. Quamquam tamen, ut idem Nauar. ibidem num. 9. qui sic refert somno obrepenti inter recitationem, ut pronunciet suas horas cum tanta attentione, ut saltem videat se non amittere verba, aut versiculos psalmi; aliorumve quæ dicere debet, excusatur à peccato, tanquam non succumbens tentationi. Quia tamen res non vacat periculo succumbendi; merito addit idem Nauar. quod ei qui se videt valde somno grauari, securius fit subsistere & aliquantisper obdormire; ac deinde cepturam officium resumere, quam cum tam periculosa tentatione pugnare. Maiore ratione dixit, in præcedenti num. 7. periculum esse, quod quis ex itinere fatigatus, lecto decumbat cum proposito recitandi in eo memoriter completorium: quia si obdormiat cum omissione partis notabilis, mortaliter peccat; si sciebat aut scire debebat, quod attentata sua complexione & consuetudine, talibus temporibus obdormire, nec ex perigisci solitus sit. Ratio est; quia talis ommissio voluntaria est sufficienter ad tale peccatum. Id quod in aliis casibus pariter locum habet, cum sub obligatione peccati mortalis recitandum est aliquid, & ille cui talis obligatio incumbit, cum periculo probabili partem notabilem omittendi ob irrepentem somnum, vel petit lectum quasi ibi recitaturus, vel se constituit in situ accommodato ad somnum, sedendo vel iacendo, nihil curans de obdormitione. Nam somnus tunc obrepens, & solutionem debiti pensis impediens, non excusat à mortali peccato: quia est impedimentum voluntarium.

158. Quintum documentum est, Integram censeri eam horarum canonicarum recitationem, quæ fit cum socio alternatim: ita ut præcepto se ea dato satisfaciatur, qui siue in choro, siue extra chorum eas recitat dicendo vnum dimidium psalmorum per eam alternatim, & audiendo alterum dimidium: itemque audiendo orationes, capitula, lectiones, antiphonas, responsoria, & alia quæ secundum consuetudinem chori, vel eorum, qui simul recitant, dicere non solet nisi vnus vel duo. Hoc compuni consensu receptum esse notat Azor. in 1. part. Moral. Institut. cap. 7. quæst. 5. idque ob communem consuetudinem: cuius vim & sufficientiam ad propositum documentum stabilendum, Nauar. in eod. tract. De oratione cap. 10. num. 17. ex eo ostendit: quod ipsa sit generalis à toto Christiano orbe recepta; atque in rebus incertis, interpret omnium certissimus sit consuetudo: argumento cap. Cum dilectus, De consuetudine. Quod verum est, ut in aliis rebus, sic & in Ecclesiasticis, ex cap. Ecclesiasticarum distinct. 11.

Explicatio aliquot dubiorum.

157. Primum est, An obligationi suæ satisfaciatur, qui priuatim recitat cum socio nullam talem obligationem habente. Ad quod affirmatiue respondendum est, ut respondeat Azor in seq. quæst. 6. tenetque Suarez in tract. 4. De religione libro 4. cap. 25. num. 2. tum quia id potest fieri in choro iuxta cap. 1. De celebr. Missæ; tum quia consuetudo sic habet: tum etiam quia cum tali recitans, perinde ac cum alio, potest recitare, partim dicendo, partim audiendo omnia. Quod aduerte procedere quantumcumque socius ille recitet siue interna attentione, dummodo sic pronunciet ut omnia ab altero intelligantur. Rationem reddit ibidem Suarez: quia talis attentio non iniungitur ab Ecclesia, sed liberam ei relinquit, sicut ipsam recitationem: neque ex vi cooperationis attendere obligatur: quia ille hunc subleuat in recitando, nec ad aliud tenetur, quam ad ita dicendum ut obligatus cum quo dicit, censeri potest suam obligatio-

nem implere, partim dicendo, partim audiendo attente, quæ ille recitat.

Aduerte vero obiter ex eodem in sequenti num. 3. alternationem versusum retinendam esse non minus cum plures, quam cum duo tantum simul recitant: quia consuetudo Ecclesiæ talis est in choro: cuius modum recitandi imitari in priuata recitatione valde laudabile est: cum instituat ad supplendum vicem recitationis faciendæ in ipso choro. Non licet igitur in dicendis psalmis cum plures duobus simul recitant, versus sigillatim iuxta numerum personarum dicere, ita ut vnus dicat solus vnum versusum, alter alterum, tertius tertium, &c. cæteris audientibus, sed oportet ut vnus ex vna parte, & duo ex alia vel bini & bini, &c. recitent. Omninoque, ut notat Suarez in eodem cap. 25. num. 2. in recitatione extra chorum danda est opera, ut is alternationis modus teneatur in priuata recitatione, quia seruatur in choro: namque is est ritus quam approbat Ecclesia.

Secundum dubium est, An si recitet quis cum pluribus teneatur attendere ad verba omnium. Respondet Azor in sequenti. 7. satis esse, ut ad verba, quæ à pluribus pronunciantur, perinde attendat, ac si ab vno dicerentur.

Tertium est, An quando cum socio horæ canonicæ recitantur, sufficiat audire orationes, capitula, responsoria, & lectiones quæ ab alio dicuntur. Ad hoc idem quoque in quæst. 8. respondet affirmatiue, & post eum Suarez, in eod. cap. 25. num. 4. & 5. & ante illum Sylu. in verbo Hora, quæst. 7. Cuius responsionis ratio hæc est, quia in recitatione horarum canonicarum id quod vnus dicit, reputatur dici ab omnibus, quando ex rationabili causa fuerit ita consuetum; maxime sciente Ecclesia nec reprobante.

159. Quartum dubium est, An licita sit prædicta alternatio dicentis & audientis, in recitatione aliarum precum dicendarum ex obligatione, v.g. psalmorum penitentialium dicendorum ex voto, vel ex impositione Confessarij, aut officij defunctorum ex libera promissione, vel ex impositione Confessarij, vel ex fundatione, & sic de cæteris. Ad quod ex Palud. in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. conclus. 2. Nauar. in eodem tract. cap. 10. num. 19. affirmatiue respondet. Nec immerito: quia non apparet ratio, cur in his potius quam in horis canonicis id videri debeat illicitum. Locum autem id etiam habet cum plures sunt, quorum singuli tenentur ad integram recitationem, ut cum seorsim singuli vouerint recitare psalmos penitenciales, vel singulis talis recitatio est in penitentiam imposita à Confessario, & sic de cæteris: excepta obligatione dicendi Missam, quia plures obligati ad singulas Missas dicendas non satisfaciunt, si vnus eam dicat, & alij ministrando ei, ac respondendo audiant. Rationem reddit Palud. quia hic nec per se nec per alium faciunt id, ad quod tenentur (nempe ad dicendam Missam) sicut faciunt ij qui cum alijs preces prædictas recitant. Nam censentur dicere vnam partem per se, & alteram per alium quem audiunt, receptum ecclesiæ morem obseruantes.

Quintum dubium est, An pari ratione licitum sit coronam aut rosarium, quod vocant Beate Virginis, recitare alternatim cum alio ad satisfaciendum obligationi, qua quis ex voto, vel ex mandato Confessarij, aut Superioris adstringitur quinquies aut sexies recitare Dominicam orationem, & quinquages, aut sexages salutacionem Angelicam. De hoc late disputat Nauar. in eodem cap. 10. num. 20. & aliquot sequentibus, ac tandem concludit licitum esse. Id quod Azor approbat in cit. cap. 7. quæst. 10. quia inquit tuta conscientia possit vnus huiusmodi pensum interpretari reddendum esse eo more, quo horarum canonicarum officium exoluitur.

Reliqua documenta.

160. Sextum documentum est, quod Nauar. in eod. cap. 10. nu. 9. tradit: inquiens, non satisfacere præcepto recitandi horas, eos, qui dum cantant aut recitant, omittunt tantam partem versusum, deglutiendo, corrumpendo & syncopando verba, syllabas, vel literas, quanta sufficit ut ex omissione & corruptis fiat notabilis pars horæ. Qui enim id agunt, omittunt partem notabilem horarum, nec recitant integras: & per consequens nec implent præceptum de recitandis datum. Adde quod in ea recitatur & in recitando sine attentione

& deuotione) specialiter contraueniant prohibitioni Ecclesie in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, & in Clement. 1. cod. tit. & in Concil. Basiliensi sess. 21. §. Qualiter horæ canonicæ sint dicendæ extra chorum: cuius uerba sunt. Quoscumque beneficiarios, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc Sancta synodus; ut si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, non in gutture vel inter dentes, seu deglutendo & syncopando dictiones uel uerba: sed reuerenter uerbis distinctis, siue soli, siue sociati cum aliis, officium diurnum, nocturnumque persoluant. Aduerte tamen ex Azorio in seq. quæst. 11. istud procedere, cum quis diuinum officium persoluens uerba uicula & decurtata profert scienter: nõ autem cum id facit uicio lingue, uel consuetudine quadam ingenita, seu quodammodo in naturam uersa; neque ea (ut ipse addit) quantumcumque; non nihil peccatum sit, obligatio est repetendi taliter dictas preces horarias: quoniam seruatum fuit illud, quod erat de precepti substantia; sicut nec repetendus fuit baptismus ab ignaro lingue Latina, datus sub hac forma. Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, ex cap. Retulerunt, De consecrat. diuinct. 4.

Septimum documentum est; Illos qui inter horarum canonicarum recitationem ex officio uel Superioris iussu occupantur in pulsandis organis, ac ponendis libris, aut thurificandis altaribus (unde fit ut aliquam partem diuini officij nec proferant, nec audiant) satisfacere obligationi recitandi, quantumcumque; talem partem non dicant per seipos. Ratio est quam habet Arago. 2. 2. quæst. 83. art. 12. sub finem: quod cum illi ad celebritatem diuini officij occupentur in eare, totus chorus suppleat pro ipsis: ita ut satis dicere existimetur, dum ministrant dicentibus.

161.

Vltimum documentum est: Eos qui utuntur breuiario Romano edito à Pio V. non peccare peccato omissionis partis notabilis diuini officij, si non recitent quotidie officium, quod uocant paruam Beatæ Virginis: nec diebus in eorum breuiario notatis, officium defunctorum, psalmos penitentiales, & psalmos graduales. Cæteros autem tali omissione peccare, quando breuiarium, aut regula secundum quam recitant, generaliter præcipit omnibus aliter recitari. Priorem huius documenti partem habet Azor in memorato lib. 10. cap. 7. quæst. vltim. & in seq. cap. 16. quæst. 3. & 4. ex bulla eiusdem Pij V. præfixa ipsi breuiario Romano: per quam et si idem Pontifex uoluerit retineri uisum receptum in aliquibus Ecclesiis, officium paruam B. Virginis recitandi in choro: tamen liberum reliquit recitantibus extra chorum; tam hoc quam alia memorata omittere: sicque liberauit ab obligatione recitandi. De quo Suarez tract. 4. De religione lib. 4. cap. 13. num. 13.

Posteriorem uero partem habet Nauar. de oratione cap. 10. num. 4. & probat. Quoniam ea ratione tales preces constituantur pars horarum canonicarum, de quarum citatione datur præceptum. Secus esset uero, ut ille addit, si præciperetur duntaxat tales preces recitari in tali uel tali particulari Ecclesia, uel à talibus canonicis, aut talibus Clericis; quia tunc obligarentur tantum ij, qui essent de ea Ecclesia, uel de eorum clericorum collegio. Quos non excusari, dicentes officium suum extra chorum, intelligitur ex eo quod ipse Nauar. ibidem subiungit ex D. Thom. Scholasticum beneficium obligari in scholis, recitare officium defunctorum, quod in sua Ecclesia toties uel toties; his, uel illis diebus ordinarie dici debet: non autem illud quod dicitur extraordinarie ad preces alicuius, uel ad sepeliendum defunctum. Videri potest Suarez in prius memorato cap. 25. à num. 7. ad 12.

De continuatione requisita.

SECTIO IV.

162.

AD debitam recitationem horarum canonicarum non requiritur talis continuatio, quæ nullam admittat interruptionem. Ea enim licite interrumpi potest aliquibus dictis, aut factis interpositis ob iustam interuenientem causam, & accedente uoluntate continuandi, ac perficiendi quod relictum fuerit, statim ac iustum impedimentum cessauerit. Tunc autem maxime iusta causa interuenire censetur, inquit Azor in eodem lib. 10. cap. 8. quæst. 3. cum opus est concio-

nem, uel audire uel habere, aut rem diuinam facere, aut Superioris iussu officium aliquod exequi, aut quodcumque uirtutis opus perficere, aut quid aliud ad salutem, alia bona siue nostra siue proximi necessarium; dummodo tamen nequeat in aliud tempus differri. Quod addo, quia indignum est loquentem cum Principe benigne audientem, conceptum sermonem interrompere non modo sine causa, sed nec cum causa, quæ patiatur dilationem in aliud tempus. Plienus & accommodate ad quotidianum usum, de his Nauar. in tract. De oratione cap. 16. à num. 64. ad finem usque: qui legendus est, quoniam multa habet, quæ referre nimis longum esset; ideoque contenti erimus aliquot documenta tradere, quibus comprehendamus in communi quæ spectant ad continuationem de qua agimus.

Primum est: diuinum officium inceptum, & iusta de causa interruptum continuari postea posse, nec esse opus repetere quod iam dictum fuerit. Hoc habetur ex Medina in Cod. de orat. quæst. 16. sub finem, & ex Nauar. loco cit. num. 70. & 71. Id quod Azor non modo approbat loco cit. quæst. vlt. sed etiam in præced. quæst. 6. locum habere uult, quantumcumque interruptio fiat sine iusta & legitima causa: ut fit per iuram, iocos, aut sermones alioquin otiosos & uanos: quia licet peccetur, tam per talia uerba uel facta illicita, quam per interruptionem diuini officij sine iusta causa; tamen in tali casu perinde ac in præcedenti, seruantur illa quæ pertinent ad substantiam præcepti de recitatione horarum canonicarum. Nam ut Nauar. habet in sequenti nu. 75. interpositio ex eo solo, quod sit mala, neminem obligat ad recitationem horarum iterandam ab initio. Unde si interruptio fiat absque animo habendi recitata pro non recitata, sufficit sequentia proficere ad satisfaciendum obligationi recitandi: quia interpositio alterius actus impertinentis, nõ annihilat actum intentum, nec facit adeo discontinuum, ut impediatur præcedentia cum sequentibus constituere quiddam moraliter unum: nisi forte tam magna tamque impertinens esset interpositio, ut incepta alicuius horæ canonicæ recitatio, merito censeretur ad discontinua, ut finita potius esse quam interrupta, deberet prudentis arbitrio estimari.

Neque in tali casu (quod Nauar. addit) satisfieri obligationi continuandi, nec interruptum diuina officia, imposita per septimum Concilium Toletanum his uerbis, relatis in cap. Nihil, 7. quæst. 1. Nullus absque præuentione patetis molestiæ minister, uel Sacerdos cum ceperit, imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. Si quis autem temerarie hoc præsumperit, excommunicationis sententiam sustineat. Vbi aduerte ex eodem Nauar. in præced. num. 63. non esse liberum conceptam orationem interrompere, quantumcumque liberum fuerit eam incipere; sed peccare eos, qui sine causa omittunt illam etiam cuius initium non fuit obligatorium. Ratio est: quia si vituperabile est sermonem cum tereno principe inchoatum, sine causa abrumperere nec continuare ipso aures præbente: multo magis erit vituperabile sic ipse colloquium cum Deo Rege Regum, ut sine tantæ maiestatis respectu, pro sola animi libidine, nulla; urgente causa iusta illo interrupto, ad alia nos ipso uidente applicemus. Aduerte igitur eiusmodi interruptionem ferri: tum loquendo tum audiendo, tum etiam agendo aliena à recitatione: quæ si prophana sint, nec ualde uilia, augent culpam; & specialiter reprehenduntur in cap. Dolentes, De celebratione Missarum: si que sint turpia uel indecètia, à mortali excusari nequeunt, propter notabilem in Deum irreuerentiam. Quod si pia fuerint uel alias honesta & necessaria, ac breuia, excusatio poterit esse omnino à peccato, prout declarat Suarez in præced. cap. 24. in fine.

Secundum documentum est. Eum qui horas canonicas conceptas interruptum animo & uoluntate non continuandi reliquit quod superest, sed repetendi id quod iam recitauit, non satisfacere præcepto de recitandis illis, si tantummodo continuet quæ restant, nec repetat præcedentia iam recitata. Istud est Nauar. ibidem nu. 73. Debet autem sic intelligi ex Azorio in cit. cap. 8. quæst. 7. ut locum habeat, quando ab initio interruptionis recitans habuit uoluntatem recitandi: non autem quando habuit aliquanto post: quia tunc sicut ei liberum est assumere nouam illam uoluntatem repetendi;

ita etiam est liberum eandem relinquere, & sequi interruptionis initio habitam, *vt supponitur*, continuandi omittum absq; iam recitatorum repetitione. Hanc suam doctrinam Azor illustrat exemplo audientis Missæ factum in die festo; qui si ab initio habeat in animo audire aliud, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciens, debet illud audire: prout docebitur in seq. lib. 19. num. 23. Quod si non habuerit eum primum cum audiret; sed postea eo auditio conceperit voluntatem adhuc aliud audiendi, potest ab ea recedere & ratiorem habere, scilicet a se auditum, esse ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico de ipso audiendo.

164. Tertium documentum est. Quamuis horæ canonicæ sint tantum vna oratio, vt habitum est in præced. sectione, documento 2. eas tamen non esse absque interruptione continuandas, quemadmodum constat ex communi Ecclesiæ consuetudine: quod etiam nomen ipsum indicat; ex eodem dicuntur horæ canonicæ, quod sint preces certis diei horis diuersis deputatæ per sacros canones; ex eodem Nauar. in præced. cap. 3. num. 26. De quibus horis postea in particulari, cū dicitur de tempore ad earum recitationem requisito. Hic tantum monendum est, prædictarum precum partes distinguere in nocturnum officium diuinum, & in diurnum: hoc rursus in matutinas laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vespertas, & completorium: atq; vt addit Nauar. nu. 27. de nocturno intelligitur illud Psal. 118. Media nocte surgebam ad confitendum tibi: de cæteris vero, illud aliud, Septies in die laudem dixi tibi.

De quibus non est quidem dubium, quin à se inuicem diuidi possint, sed an pariter possint laudes matutinae, ab officio nocturno: & partes huius, à se inuicem quando ipsum fuerit triplex: *vt in festis duplicibus & semiduplicibus*, aliqua dubitatio est. Tenendum autem videtur cum Nauar. in memorato cap. 3. num. 28. & 64. laudes posse diuidi ab officio nocturno, sicut fit in die natiuitatis Domini, dum illis interponitur prima Missa: quia sunt pars ab illo distincta, perinde ac sex reliquæ horæ: vt argumento est, quod initio earum Deus in adiutorium meum intende, perinde ac in initio cæterarum: perindeque hymnum proprium habeant. Vnde colligit Nauar. in tali diuisione, quando finitur nocturnum, dicendum esse Pater noster; & cum postea incipiuntur laudes, idem iterum dicendum esse cum Aue Maria: quia id seruatur in cæteris horis, quæ seorsim ab aliis recitantur: idemque esse eius omnium merito videtur, cum par sit ratio. Quamquam vsus ita inualuit vt cū officio nocturno laudes ita coniungantur, vt pro vna hora canonica habeantur, omissoque Pater & Aue continuentur: quod quidem non fit in aliis horis quando coniunguntur: sed pro earum initio dicitur Pater & Aue Maria, excepto completorio, in quo dicitur tantum Pater noster; & hoc non statim initio, sed post lectionem breuem. Adde, quod Azor in ante cit. cap. 8. quest. 4. approbat ex Nauar. in cit. num. 64. tria nocturna officia posse à se inuicem diuidi iusta de causa. Pro argumento Azor ipse adfert quarundam Ecclesiarum consuetudinem, qua pro defunctis vnum tantum nocturnum officium recitatur cum laudibus. Addere etiam potuit consuetudinem recitandi partium officium B. Virginis, qua vno die vnum: alio aliud nocturnum recitatur. Quidquid autem idem Azor contradicat, consentaneum videtur quod Nauar. ibid. monet, quando fit ea nocturnorum diuisio, dicendum esse Pater noster, cum prius finitur: & Pater noster, cum Aue Maria, cum posterioribus inchoatur, quia consentaneum est in ea re id sequi, quod videmus seruari in aliis similibus.

165. Quartum documentum est. Illud de horis canonicis vnius diei proxime dictum, quod quamuis sint vna oratio, possint tamen secundum primarias suas partes, distinctis horis recitari: pari ratione dici posse de corona Beatæ Virginis, continente quinque primarias partes, quarum quælibet consistat vno Pater noster, & decem Aue Maria, nempe cum fuerit aliquo die recitanda siue ex voto, siue ex impositione Confessorij: siue ex aliqua regula, cui nos adstrinxerimus: id rationabili aliqua de causa ita fieri posse, vt vna cuiusmodi pars vna hora: & alia, aliis diuersis horis recitentur intra eandem diem. De quo tractat Nauar. in eodem tractatu, cap. 10. à nu. 37. vsque ad finem: inter cætera adferens has rationes num. 40. tum quod negari non possit, quin corona per partes,

eodem die dicta diuersis horis, sit eodem die dicta: & consequenter satisfactum sit obligationi dicendi eo die: tum quia quinque decades coronæ, licet per se singulæ sint indiuisibiles, secundum illud vnum Pater noster, & decem Aue Maria, quibus vnaquæque constat: comparatæ tamen aliæ cum aliis, diuisibiles censi possunt, sicut censentur horæ canonicæ. Tum demum sicut facultas dicendi horas canonicas diuersis horis præbet occasionem eas dicendi commodius, & cum frequentiore, continuatioreque memoria diuini: ita & facultas dicendi præfatas decades diuersis horis, magnam præbet occasionem frequentius habendi memoriam Beatæ Virginis, & aliquid plium cogitandi. Quæ in contrarium facere videntur Nauar. ipse refert & soluit, eiusque sententiam approbat Azor in seq. quest. 8.

De ordine requisito.

SECTIO V.

166. Quadruplex potest esse istiusmodi ordo: vnius officij cum officio diuersorum dierum, alterius diuersarum horarum eiusdem diei, tertius diuersarum partium eiusdem horæ, & quartum recitationis ipsarum horarum cum Missæ celebratione.

Quod attinet ad primum: tenendum est quod habet Suarez in memorato lib. 4. cap. 24. num. 3. quod cum rectus ordo postulet, & recepta Ecclesiæ consuetudo ita ferat, vt non inchoetur officium diei sequentis antequam expletum sit officium diei præcedentis, talem ordinem voluntarie inuerrere sine iusta causa non carere culpa; quæ tamen de se non sit plusquam venialis: quia non derogat substantiæ orationis, quam horæ canonicæ constituunt, nec illam minuit: vnde fit, vt non contineat grauem deformitatem.

Quod attinet ad 2. Quis ordo requiratur ad debitam recitationem horarum canonicarum, communis vsus satis ostendit, quo nocturnum officium diurno præmittitur: & matutinae laudes, prima; prima, tertia; tertia, sexta; sexta, nona; nona, vespertinis precibus, & hæc completorio. Quomodo autem peccet, vel excusetur à peccato qui talem ordinem inuertit, declaratur his propositionibus.

Prima est. Talem non peccare mortaliter, dummodo absit contemptus, etiamsi absque iusta causa inuertat per incuriam & negligentiam. Hanc tenet Nauar. De oratione cap. 3. num. 67. cum D. Anton. Angel. & Syluestro: qui postremus in verbo Hora, quest. 9. dicto 4. rationem tangit: quod talis ordo non sit de substantia præcepti, quod datum est de recitatione horarum canonicarum: cuius non pars, sed solum modus est talis ordo.

Secunda est. Eundem peccare venialiter, sine obligatione tamen iterandi horam iam recitatam. Hanc quoque habet ibidem cum iisdem Nauar. & in seq. cap. 21. num. 30. Er probatur: quia alienum est à ratione in diuino officio non seruare modum procedendi ab Ecclesia approbatum & visitatum: etsi recitatio, vt iam sufficienter facta, iteranda non sit de necessitate.

Tertia est. Excusari à peccato eum qui ordinem prædictum inuertit ex naturali obliuione: seu quia recitaturus horam posteriorem, vt tertiam, nullo modo aduertit se nondum recitasse priorem, vt primam. Ratio est: quia talis obliuio cum rationem habeat ignorantia inuincibilis, excusat omnino à peccato.

Quarta propositio est. Illum qui, etiam scienter, inuertit eum ordinem excusari similiter à peccato, si iusta de causa id faciat. Ita quoque tenent memorati authores. Et ratio est: quia ubi adest iusta causa, rationabiliter præsumitur excusatio de mente & voluntate Superioris præcipientis. Exemplum talis causa Nauar. loco cit. ponit: si veniam ad chorum dum canitur tertia, necdum dixerim primam: tunc enim possum psallere cum cæteris, & postea dicere primam, vel aliam horam omittam. Imo etiam extra chorum ex Azorio in cit. lib. 10. cap. 10. quest. 1. si post inceptam horam tertiam recordor me non recitasse primam, possum sine peccato illam prosequi animo & voluntate hanc postea recitandi. Idem iudicium esse quoque vult, si quis nondum recitata prima, rogetur aut inuicetur à socio, amico, vel familiari, vt tertiam recitet: ille vero debiti obsequij gratia, concedat illi

quod postulat. Cæterum siue cum iusta, siue absq; iusta causa fiat talis inuersio, necessarium est supplere intra eandem diem quod omissum fuerit: per tradita à Nauar. in eod. tract. cap. 10. num. 48. & aliquot seqq.

Quod attinet ad tertium, hoc est, ad ordinem eiusdem horæ, tenendum est quod Suarez habet in citato cap. 24. num. 5. cum g. qui peccato veniali, illum inuerti voluntarie siue iusta causa: vt si quis immuret ordinem psalmodum inter se, vel cum lectioibus, capitulis, hymnis, &c. Ratio est, quia tale quid nequit habere prætextum honestæ excusationis; videturque speciem quandam contemptus continere, cum inde corrumpatur ipsarum horarum quasi pulchritudo, & artificium, consistens in ordinata partium compositione inter se. Iusta causa autem interueniens potest à tali peccato excusare: qualis censetur obliuio alicuius partis, quam sufficit postea supplere: nec necesse est obseruationem ordinis, iam recitata repetere: itemque occupatio grauis. Sic enim ex eodem auctore, si quis non habens librum ad dicendas lectiones, occurratque grauis occupatio quæ non patietur dicere totum officium matutinum, nisi dicat tunc quæ potest, vt hymnos, psalmos & cætera quæ habet in diurnali, potest talia dicere, & postea breuiario habito cætera supplere.

167.

Quod attinet ad quartum difficultas est, An ordo qui requiritur ad recitationem debitam horarum canonicarum, sit non solum earum inter se, sed etiam cum Missæ celebratione: ita vt aliquarum recitatio hanc præcedere oporteat. Nam vt meminit Nauar. in cit. cap. 3. num. 68. post D. Anton. 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 4. & Angelum in verbo Missa, num. 42. Hostiensis sensit peccatum mortale esse, Missam celebrare ante officij nocturni matutarumque laudum, & primæ recitationem: quod iidem auctores pluresque alij, de quibus Suarez in seq. num. 6. concedunt quidem de celebratione ante recitatum officium nocturnum & laudes matutinas, nisi iusta causa excuset: vt scandalum vel nimia retardatio populi, aliæque similes: eamque communem esse sententiam Nauar. habet in seq. cap. 21. num. 30. & cum eo Azor in cit. cap. 10. quæst. 4. Sed de celebratione ante recitatum primam, etiam factam sine iusta causa, D. Anton. ait non esse peccati plusq; veniale. Angelus vero negat illicitam esse, quando prima est iterum dicenda in choro. Nauarus autem sentit de rigore iuris, nullum in eo committi peccatum: licet dicat se in praxi non audere id sequi, vel consulere alteri: eo quod talis recitatio sit dispositio valde germana, ad Missam deuotius & reuerentius celebrandam.

Quod vero Sotus docet in lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 4. Missam celebrare ante recitatum officium nocturnum & laudes, non esse peccatum plusquam veniale, Nauarus ipse in eodem num. 30. refutat: quia id agere est contrauenire communi & peruetustæ consuetudini Ecclesiæ: ac etiam tacito eiusdem præcepto. Dum enim statuit vt matutine preces dicantur de nocte vel mane: Missa vero de die, tacite ordinant, vt recitatio diuini officij matutini, esset præparatio ad Missæ celebrationem. Attamen plurimi recentiores in eo assentiunt Soto, quos Suarez loco citato commemorat. Inter quos Arag. 2. 2. quæst. 83. art. 12. dub. 5. ait id esse intrepide tenendum. Et Suarez ipse quamuis fateatur melius esse aliquatenus priorem sententiam tenere in praxi: nimirum cauendo solite ne absq; iusta causa coniungat vel nos in eo deficere, cum peccato saltem veniali non leui: vel alios nos cõsulentem, occasionem accipere liberius negligendi tam sanctam præparationem ad Missæ celebrationem, in aliquod detrimentum suum spiritale, atque aliorum forte scandalum. Quamuis in quantum hoc ille fateatur, existimat tamen ipsam Soti sententiam esse simpliciter securam, & in rigore veram: quia prædicta cõsuetudo non fuit introducta rituitu ordinis de quo agimus: seu ad inducendam illius obligationem, ex qua recitatio matutini, fieret dispositio requisita ad Missæ celebrationem: sicut nec consuetudo celebrandi Missam ante meridiem, non rem Vesperas, censetur introducta intuitu ordinis inter harum recitationem, & ipsam Missæ celebrationem.

Itaque licet dicatur congruenter Ecclesiæ consuetudini, quod matutinum debeat præcedere celebrationem Missæ, & vesperarum recitatio eandem sequi: quia tamen illa non

est per se introducta ad eiusmodi ordinem statuendum, is per ipsam non est aliter in præcepto, quam quia ipsa est fundamentum, quo posito ratio dicitur talem ordinem regulariter seruandum esse: non tamen sub mortali. Cæterum quidquid sit in speculatione, censuerim, cum in praxi res sit valde periculosa, nisi necessitas aperta urgeat, non esse vtendum ea libertate: quia de mortali aut de veniali valde graui habenda est suspecta propter virorum timoratorum communem sensum: quo exhorrescunt Missam dicere non recitato matutino. Accedit quod Pius Quintus in breui, quod habetur in principio Missalis, in virtute obedientiæ præcipiat Missam dici, iuxta ritum Missalis: & in principio rituum seruandorum in Missa, dicatur prauia confessione, & factum matutino cum laudibus absoluto, orationi aliquantum vacet.]

De qualitate requisita.

SECTIO VI.

AD hanc qualitatem duo pertinent. Alterum est, vt Breuiarium ex quo horæ canonicæ recitantur, sit approbatum ab Ecclesiâ: quale est solum Romanum nouum iussu Pij V. editum; & alia quæ ante illud 200. annis, per statutum aut consuetudinem introducta fuerunt cum approbatione Sedis Apostolicæ. Quod constat ex Bulla eiusdem Pontificis, eidem Breuiario præfixa: per quam sic abrogantur cætera omnia Breuiaria, vt horas canonicas ex eis recitantes statuuntur non satisfacere præcepto Ecclesiastico. Alterum est, modus recitandi: pro quorum plena intelligentia aliquot dubia occurrunt explicanda.

PRIMUM DVBIUM.

An quicumque tenetur horas canonicas recitare, satisfaciatur, recitando illas ex quouis alio Breuiario, quam approbato à d. e. n. s. in suo Episcopatu.

Hoc tractat Nauar. de oratione cap. 19. num. 211. & aliquot sequentibus; tresque de eodem varias opinionones refert Azor, in prima parte Moral. instit. lib. 10. cap. 11. quæst. 1. Quid autem videatur in praxi tenendum propositionibus his explicatur.

Prima est, Formulam Breuiarij, hoc est, speciem & quantitatem precum ad quas tenentur Beneficarij aut Religiosi choro addicti, aut initiati maioribus ordinibus, variam esse posse apud varios; quantumuis omnium sit communis obligatio. Hæc est Soti in 10. De iustitia & iure, quæst. 5. art. 4. concl. 1. Quam probat, quia iure quidem diuino ac naturali tales tenentur ad aliquas peculiare preces: sed quantum sint, determinatum non est eodem iure: sed iure tan. um humano: quod pro varietate locorum & temporum variatur, in istius rei determinatione, sicut passim solet quoq; in aliis determinationibus. Pro quo facit cap. In die, De consecrat. dist. 5.

Secunda propositio est, Clericum non satisfacere obligationi suæ, recitando horas ex Breuiario, quod in alio Episcopatu approbatum sit quidem: sed non in suo. Hanc Azor ibidem tenet cum Nauar. tam loco cit. quam in seq. cap. 21. num. 23. & cum Soto in memorata concl. 1. Confirmaturq; maxime per cap. De his, dist. 12. quod præcipitur, vt vnusquisq; prouincie ciues, rectoresque Ecclesiarum vnus eundemq; in psallendo teneant modum quem in Metropolitana sede cognouerint institutum: nec aliqua diuersitate ordinis, vel officij à Metropolitana sede patiantur se disungi. Ad idem facit canon Placuit, eadem distinct. & canon Conuenit. De consecrat. dist. 5. At ex alio quam sui Episcopatus Breuiario approbato, horas canonicas recitans, non conformat se talium canonum præscripto. Accedit quod in Clemen. 2. De celebratione Missarum, dispensetur cum Clericis Cardinalium, & Episcoporum familiaribus, vt possint se conformare illis in modo recitandi horas canonicas: quæ dispensatio necessaria non fuisset, si iidem familiares possent præcepto Ecclesiæ satisfacere, recitatione alterius Breuiarij, quam sui Episcopatus.

De hac re Nauar. in cit. cap. 19. num. 215. præmittens in præced. num. 214. contra directorium iuris (quod in verbo Hofa sequuntur Angelus num. 12. Sylu. quæst. 1. Tabien. quæst. 10. & ante eos D. Anton. 3. parte tit. 13. cap. 4. §. 2.) propositionem

hanc

hanc procedere etiam quoad Clericum secularem ordinatum ad titulum sui patrimonij: quia quamuis non habeat beneficium, subditus est tamen Episcopo sui domicilij, illiusque synodalibus legibus parere tenetur in iis, quæ ad omnes æque pertinent: sicut recitatio officij diuini, æque pertinet ad habentes beneficium Ecclesiasticum, & ad non habentes. Cum Nauarro sentit Sotus loco citato, tiorque est ea sententia: quam Suarez de religione tract. 4. lib. 4. cap. 23. numero quarto approbat; quia licet talis non teneatur choro assistere; tamen tanquam pars Cleri sui Episcopatus, teneatur se ei conformare; ad idque potest ab Episcopo suo cogi, vt ad aliquid spectans ad rectum Ecclesiæ propriæ ordinem, ab omnibus æqualiter custodiendum, ex memorato cap. Conuenit, etiam in recitatione priuata, quandoquidem ea subrogatur publicæ, quæ fit in choro.

169. Tertia propositio est, Religiosum, vt satisfaciat obligationi quæ ei ex sua professione incumbit recitandi horas canonicas; debere sequi eam Breuiarij formulam, qua Sedis Apostolicæ approbatione vtitur ordo regularis, cuius institutum professus est. Hanc Azor in supra citata quaestione probat ex eo, quod, iure canonico, Religiosi compellantur sui instituti & ordinis recitandi formulam tenere & seruare, vt intelligitur ex cap. De his, & cap. Placuit, distinct. 12. Eandem quoque ex directorio iuris tantum locis citatis Angelus, & Tabienis; itemque Syluester, nisi quod addat id procedere de bene esse. Aduerte autem ex Nauarro in fine eiusdem cap. 19. Religiosum cuius regula nihil de modo recitandi præcipit, sequi debere regulam Episcopi cui subest, aut si exemptus sit, sequi usum Romanum.

Quarta propositio est, quam ex eodem directorio iud. auctoritates habent, ordinarum & intulatum ad certam Ecclesiam, teneri dicere officium ibi consuetum: atque adeo secundum Episcopi sui specialem regulam si aliqua detur: alioqui secundum regulam Metropolitanam, ex Nauarro loco citato. Probat vero propositio, quia non retineatur alioqui formulæ vnitas, quam in diuini officij recitatione seruandam, commendant sacri canones, vt patet ex antedictis. Aduerte vero obiter ex Syluester in cit. quaest. i. dicto 6. Monachum præfectum Ecclesiæ seculari, debere sequi consuetudinem Ecclesiæ ad quam transit, si ad eam transferatur in perpetuum. Non item, si tantum ad tempus; sed debeat officium suum monachale retinere.

Quinta propositio est, quam iud. adhuc tangunt ex doctrina D. Thomæ quodlibeto 1. art. 13. Habentem legitime beneficia in duabus Ecclesiis, debere vt formulam quam tenet & seruat in Ecclesia in qua habet beneficium dignius; verbi gratia decanatum, quantumuis pinguius habeat in altera, sed minus dignum vt simplicem canonicatum. Si vero habeat paria dignitate in vtraque Ecclesia, verbi gratia duos simplices canonicatus, vti debet formulam quam seruat Ecclesia dignior. Sin autem Ecclesiæ sint pares dignitate, liberum erit ei vti qua maluerit formulam, quæ in alterutra Ecclesia seruetur, si in neutra resiccat legitime; nihilominus per dispensationem; aut quia neutrum beneficium residentiam requirit. Hanc propositionem quadripartitam D. Thomas non aliter probat, quam quod in tali re maior dignitas spiritalis præpoderet minori, quidquid sit de emolumento temporali: ratioque postulet vt nos conformemur potius iis cum quibus conuersamur quam cum aliis. Est autem Azor in memorato cap. 11. quaest. 2. eam deat communiter receptam: nihilominus Suarez in citato cap. 23. num. 6. probabilius censet beneficiarium posse recitare horas canonicas secundum formulam receptam in diocesi in qua residet, non obstante quod diuersa sit ab usitata in loco sui beneficii; quia valde expedit imitari honestos mores eorum inter quos viuimus, & firmum domicilium habemus: alibi habentes tantum quasi domicilium ad aliquod tempus; pro quo non est necessarium assumere aliud Breuiarium: cum huius frequens mutatio merito vituperetur.

SECVNDVM DVBIVM.

An recitans horas canonicas ex Breuiario alieno quidem, sed approbato consuetudine ducentorum annorum, peccet mortaliter perinde, ac si recitaret ex reprobo, vt recitationem omittit et omnino.

170. PRO parte negante facit Syluester in verbo Hora, quaest. 12. cum quibusdam aliis apud Nauarro. De oratione cap. 19. num. 211. Pro affirmatiua autem plures ab eodem Nauarro citati in sequenti num. 214. Videntur autem cum eodem in reliqua parte eiusdem capituli propositiones habere tenenda.

Prima est, Non esse peccatum, ne quidem veniale, quandoque vno vel altero die, aliqua de causa, quæ docto & bono viro iusta videatur, officium recitare ex Breuiario approbato quidem, alio tamen à nostro ordinario, cuius regulam sequi tenemur. Hæc patet ex eo, quod iusta causa excuset ab obseruatione præcepti humani: etiam si pro dispensatione recurrendum sit ad Superiorem, cum fieri potest. In exemplum autem iusta causa Nauarro num. 217. adfert necessitatem repentinam studendi, concionandi, prælegendi, iuandi in recitando infirmum, vno vel altero die, aut Prælatum, aut amicam defessum.

Secunda propositio est, Cum dispensatione Papæ quælibet possit licite sumere Breuiarium quod ei libuerit, dummodo talis dispensatio detur iusta de causa. Hæc quoad priorem partem patet: quia Superiori auctoritatem habet dispensandi in sua lege. Quoad posteriorem vero; quia, vt Nauarro in præced. num. 204. argumentatur: licet is qui sine iusta causa per Superiorem dispensatus est, non peccet transgressione legis, qui ei relaxata est, si contraueniat: peccat tamen contra naturam legem præscribentem quod debeamus conformare nos in bonum, cum iis quibus cum viuimus: quodque turpis sit pars, quæ non conuenit suo toti. Tale autem peccatum mortale erit aut veniale, pro qualitate inde sequuti magni aut parui scandali: quod ea de causa datur cæteris, prout Nauarro ipse ibidem notat.

171. Aduerte autem ex eodem in præcedenti cap. 11. num. 24. & aliquot sequentibus: olim quidem Episcopum iusta de causa potuisse dispensare cum subdito suo, vt secundum formulam alterius Episcopatus horas canonicas recitaret, eo quod potuit propriam Episcopatus formulam recitandi immutare, & per consequens in ea dispensare; sicut & iuxta cap. 1. De consecrat. distinct. 3. instituire nouas festiuitates, ad quas sequitur ordinatio noui officij. Sed post editum à Pio V. Breuiarium, & promulgatum cum Bulla eidem præfixa, per quam Pontifex, pro summa sua auctoritate, talem immutationem vetuit, & præcepit vt omnes Clerici in toto orbe Christiano, secundum formulam in eo Breuiario positam, horas canonicas recitarent, exceptis iis qui per Breuiaria ante ducentos annos composita & approbata recitabant; prædicta Episcoporum potestas suspensa est, propter abusus, quorum fit mentio in eadem Bulla: ita vt Clerici quoad formulam Breuiarij seruandam in recitatione horarum canonicarum, iam non teneatur vt antea, lege speciali sui Episcopi, vel Archiepiscopi; sed vniuersali Summi Pontificis, quam infirmior tollere non potest, nec limitare, ex Clemente Romano, De elect. Eandem obseruationem tangit Azor in 1. part. Moral. Inst. lib. 10. cap. 13. quaest. 11. De qua etiam Suarez in fine citati cap. 23. vbi bene monet in tali præcepto, sicut & in aliis Ecclesiasticis, Episcopum dispensare posse iusta de causa in vno aut altero casu occurrente: non autem concedere dispensationem permanentem. Pro quo videnda sunt antedicta à nobis de dispensatione lib. 13. num. 190. & aliquot sequentia, ac lib. 16. num. 18.

Tertia propositio est, Peccare eum qui sine dispensatione sufficienti frequenter mutat modum recitandi horas canonicas: nempe recitando aliquot diebus ex vno Breuiario, & aliquot aliis, ex alio pro suo arbitrio: ita vt viris doctis & piis, id nimium esse possit videri; quisquis sit ita recitans, siue beneficiarius, siue alius. Huius rationem tangit Nauarro in cap. 19. in fine num. 217. quod etiam si liberum ei esset vtrumque eligere, vt v. g. nouum Romanum, & Bisuntinum: non posset tamen tot mutationes iuste facere.

Quarta propositio est, Interdum ex alieno Breuiario re-

citare sine iusta causa, peccatum quidem est, sed non mortale: dummodo citra contemptum legis, tamque raro fiat, ut viro prudenti & docto non videatur quod notabilis audacia. Hanc Nauar. ibidem ex eo probat: quod eiusmodi mutatio tam rara, non videatur ita notabiliter contraire menti institutoris Breuiarij, ut ad culpam mortalem, ea censenda sit peruenire.

Quinta propositio est, Beneficiarium aut Religiosum, aut sacro ordine institutum sine beneficio, qui omittit omnino, aut multo tempore mutat suum Breuiarium, & regulas sui Episcopatus, vel ordinis sine dispensatione, peccare mortaliter. Hanc idem habet: & probat in sequenti num. 218. quia illud plane est contra præceptum positum, quo iubetur quisque secundum suam regulam recitare. Cuius præcepti ante meminimus in explicatione primi dubij. Ipsum autem sub mortali obligare. Nauar. in præced. num. 215. ex eo probat, quod Concil. Tolet. relatum in cap. De his, distinct. 12. iubeat contrauenientem tali præcepto, suspendi à communione sex mensibus, & culpam lachrymis ablueri: quæ amaræ pœnitentiæ, indicia sunt culpæ mortalis, & non solummodo venialis.

TERTIVM DVBIUM.

An ex suo Breuiario recitare cum mutatione officij vnus diei in officium alterius diei, v. g. recitando de Sancto, cum recitari debeat de feria, vel contra: An inquam sit peccatum.

172.

Ad hoc respondendum esse affirmatiue, ex eo patet: quod & tunc videtur vniuersitas in recitatione horarum canonicarum, ex præcepto Ecclesiæ retinenda, per cap. penultimum & vltimum, dist. 12. cap. Conuenit. De consecr. distinct. 5. Sed difficultas est non modica an ipsum sit mortale; quam Suarez tractat in eodem cap. 23. à num. 11. ad 16. allatis in vtramque partem authoribus, & rationibus. Pro solutione autem videtur dicendum: posse peccatum mortale committi mutando officium vnus diei in officium alterius. Quia præceptum de recitandis horis canonicis obligat sub mortali per antedicta. Ipsumque sic in genere datur de septē horis canonicis, ut etiam detur in particulari, seu in indiuiduo, de iisdem vnoquoque die recitandis: quæ cum ex Ecclesiæ institutione sint variæ, pro varietate dierum: merito vnas dicens non censetur dicere alias. Quare nec satisfacere præcepto de talibus determinatis tali die dicendis: si non eas, sed alias recitet. Confirmatur: quia alioqui diceret has potius quam alias tali die, solum esset consilij, tanquam quid melius: & non modo mortale, sed nec veniale esset facere in eo mutationem ex mera voluntate, ac sine vlla iusta causa, quod nemo dixerit. Aperteque in contrarium est, quod Pius V. in Bulla Romano Breuiario præfixa iubet officium diuinum dici secundum formam ab ipso præscriptam. Ad quam formam pertinet distributio eiusdem officij per dies festos aliaque tempora. Et autem distributioni repugnat mutatio officij vnus diei in officium alterius diei. Ergo repugnat dicto præcepto: nec relicta est arbitrio recitantis.

Verumtamen non adeo frequens est in ea mutatione tanta culpæ grauitas. Etenim semper à mortali excusatur ex paruitate materiæ: seu quantitatis, qua officium recitatum, minus est recitando: nisi ea enormem adferat læsionem officio diuino quod relinquitur; prudenti expendendam ex circumstantiis eiusdem mutationis; ut si sit valde frequens aut valde ridicula, prout censetur ea qua solertissimum officium propriū in die natiuitatis Domini, mutaretur in feriale simplicissimum; aut lugubre Dominicanæ palmarum, cum hilare resurrectionis Domini. Quod si sit magna inæqualitas inter officia, quia scilicet illud relinquitur, multo longius est altero in quod mutatur: ut cum officium dominicæ, mutatur in officium vnus martyris, quod longe breuius est: non est excusatio; quia hoc supplet illud cum defectu notabili, atque adeo rationem habente defectus inegritatis: qui quādo est notabilis in officio diuino, constituit peccatum mortale, iuxta habita in præced. sect. 3.

Excusatur item à mortali eadem mutatio, ex inaduertentia, quæ quamuis sit aliquo modo culpabilis, potest tamen à tanta grauitate culpæ excusare ipsam diuini officij mutatio-

nem, ut non deliberatam plene. Imo & excusare à recitatione omisso, ex communi sententia teste Azorio in cit. lib. 10. c. 10. q. 2. nisi, v. addit Suarez, ipsum sit notabiliter maius non omisso: quia tunc facienda esset aliqua compensatio, dicendo aliquid ex officio omisso diuersum ab eo quod iam dictum est. Excusatur denique, ex iusta causa: qualis est quod non habeam nunc Breuiarium ex quo dicam officium de Sancto, & ideo dico de feria, quia non possum recitationem donec habeam commoditatem Breuiarij, differre; quoniam tunc erit mihi vacandum studio necessario, vel alicui operi pietatis.

QVARTVM DVBIUM.

An liberum sit iis qui proprium Breuiarium habent approbatum, vti extra chorum nouo Breuiario Romano.

De hoc interrogatus Nauar. non nihil incertus fuisse videtur in lib. 3. suorum consil. tit. De celebratione Missarum consil. 11. 16. & 19. Distingendum autem videtur. Nam si recitans extra chorum adiectus sit choro in quod annuntur horæ canonicæ ex Breuiario approbato ducentis annis ante prædicti noui introductionem, non est probabile ei licere sine dispensatione Episcopi, ipso nouo vti. Ratio est, quia talis mutatio permittitur quidem à Pio V. fieri, etiam in choro; sed tantum de voluntate seu consensu Episcopi & Capituli. Cumque priuata recitatio horarum canonicarum subrogetur in locū publicæ, quæ fit in choro, debet esse ei conformis: ut patet per antedicta in explicatione dubij primi. Et confirmatur, quia de formis inter eos qui sunt eiusdem vacationis & familiæ, reprehensibilis est: ex cap. In noua actione 16. quest. 7. & ex Clem. 1. de electione: magnaque est indecentia illa, qua inter tales: vnus ex vno, alius ex alio Breuiario recitat. Quamquam si nullum periculum inde imminet dissolutionis, aut imminutionis charitatis, censeri potest, prout Lesius docet, De iust. & iure, lib. 2. c. 37. n. 75. illius Breuiarij vsus permissus hoc nomine, quod valde laudabile sit conformare se Ecclesiæ Romanæ, tanquam matri omnium aliarum Ecclesiarum. D. grauitate prædicti peccati iudicandum erit ex qualitate & quantitate scandali, & aliorum incommodorum sequentium ex tali deformitate, quæ de se non videtur tanta, ut ad mortale sufficiat, prout notat Suarez in citato cap. 23. num. 9. in fine.

Iam si quis liber sit à choro, nec vlli regulæ subdit, qua certam formam seruare tenetur per statutum à Sede Apostolica approbatum, non videtur negandum quin ei liceat, etiam sine dispensatione, ut prædicto nouo Breuiario: ita ut Ecclesiæ præcepto satisfaciatur recitando ex eo horas canonicas, prout Nauar. in citato consilio 16. ex eo probat: quod Pius V. in sua Bulla præcipiat omnes tam regulares, quam seculares vti eodem officio nouo, exceptis iis qui videntur antiquo ante ducentos annos recepto. Quæ exceptione non præcipit, ut antiquum eiusmodi officium si seruēt, qui illud antea tenuerint: sed indicat quod si nolint, non teneantur seruare nouum, ne quidem in choro: nisi ipsum sit in eo introductum consensu Prælati & Capituli. Nihil est igitur, cur ad seruandum nouum Breuiarium extra chorum, prædictis necessariis sit dispensatio Episcopi: cum Papa sufficientem ad id faciat potestatem, non requirentem Episcopi consensum. Nam nominatim de choro expressam mentionem faciendo, non obscure indicauit se respectu tatum illius exceptionem addidisse, impedimentum adferentem recitandi horas canonicas ex ipso nouo Breuiario: ad quod tollendum esset opus autoritate Episcopi, & Capituli.

Porro quin omnes ij quorum breuiarium non præcessit ducentis annis ipsum Romanum nouum, possint ex eo horas canonicas priuatim recitare sine dispensatione dubium non est. De qua re videndus est Suarez in sequenti num. 10. Admonens non obitare, quod per negligentiam Prælatorum retineatur in choro, ante vsitatum breuiarium: quæ cum ipsum sit, ut supponimus, de numero eorum quæ abrogantur à Papa, prauus est talis vsus; utpote retentus contra expressam Superioris voluntatem. Vnde fit, ut nequeat obligationem inducere ad illum inuitandum: nec posse Prælatum præcipere illius imitationem: cum ob-

stet præceptum Papæ, de quo idem author pluribus in præced.

cap. 11.

QVIN-

QVINTVM DVBIVM.

An ad satisfaciendum Ecclesie præcepto, necessarium sit horas canonicas elata voce recitare.

174

PRO huius explicatione sit prima propositio. Non satisfieri præcepto Ecclesie recitando horas canonicas sola mente; sed requiri ut etiam voce recitentur. Hanc habet Medina in Cod. De oratione quæstio. 7. in initio. Et probat: quia cum Ecclesia non obliget immediate ad actum mentis, præceptum ipsius non impletur solo interiori mentis actu. Deinde quia ex D. Thoma 2. 2. quæst. 83. art. 12. Oratio publica, id est, quæ per ministros Ecclesie in persona totius populi Deo offertur, ut ab ipso populo exaudiri possit, debet voce proferri. Recitatio vero horarum canonicarum, oratio est huius generis, ut satis constat. Accedit quod in Concilio Basiliensi sess. 21. fit iussum, ut horæ canonicæ non inter dentes, nec in gutture, nec syncopate, sed integre pronuncientur.

Secunda propositio est, Eum qui non tantum priuatim, sed etiam solus dicit horas canonicas, satisfacere præcepto Ecclesie, si eas taliter recitet, ut vere dici queat, ore voceque preces fundere: siue possit ab alio audiri siue non possit. Hanc contra Medina loco cit. tenet Nauarr. in tractatu de oratione cap. 20. num. 14. Et probat, tum quia ex ipso etiam Ecclesie præscripto, in Missa, & in ipsius horis canonicis quædam secreta dicenda sunt. Tum quia communis usus virorum piorum & doctorum est, ut in templo vel in cubiculo, vel faciendo iter cum alijs (ne eis molesti sint, vel impedimento, & ad fugiendam hypocrisis speciem, summissa voce ex urbanitate & ciuitate horas suas recitent). Tum demum quia ut Caietan. notat ad citatum D. Thomæ artic. 12. oratio publica de præcepto quidem debet vocalis esse: sed tamen clara & alta, solummodo ex decencia; quæ plerumque cessat ratione personarum quæ inde offenderentur vel impedirentur. Neque obstat quod in eodem loco D. Thomas dicat orationem publicam debere fieri alta voce, ut innotescat populo pro quo profertur. Nam id intelligendum est de oratione quæ non solum est publica, sed etiam publice dicenda est, ut audiat populus: quod non est semper necessarium in recitatione horarum canonicarum, sicut est in celebratione missæ. Illæ enim plerumque à solo, & nemine conficio recitari possunt: hæc autem, non; nisi duobus assistentibus, ex capit. Hoc quoque, De consecr. distinct. 7. (aut saltem vno, prout consuetudo iam obrinuit, celebrari poterit, & ideo clara semper & intelligibile voce, dicenda est.

Tertia propositio est, Vocem eius qui solus & priuatim recitat horas canonicas, non debere esse ita summissam, ut non audiat seipsum. Hæc est contra Azorium in 1. part. Moral. instit. libr. 10. cap. 11. quæst. 4. eamque tenent non modo Caiet. & Medina quos ipse refert: sed etiam loco cit. Nauarr. quem quasi sibi consentientem idem Azor asserit, satis aperte; verba enim ipsius sunt. Cum eas pronunciat ad se tantum mouendû, & mente & corpore Deo seruicium, sufficit quod formet, verba illaque audiat & intelligat. Quibus verbis insinuat quoque rationem nostræ propositionis: nempe quod iuxta Diui Thomæ doctrinam loco cit. horæ canonicæ proferri debeant voce, ut habeamus signum externum quo mens nostra cleuetur in Deum. Signum autem non operatur nisi ingerendo sensui speciem sui: & vocalis recitatio horarum canonicarum non audita, nullam sui speciem sensui ingerit.

Quarta propositio est, Recitantem cum socio debere ab eo audiri. Hæc patet ex præcedenti, quia si recitans audire debet seipsum, multo magis socium cum quo recitat: quia non suppleret alioqui audiendo, quod omittit non recitando.

**

*

VLTIMVM DVBIVM.

An ad chororum & cantuum deputati satisfaciant Ecclesie præcepto, sit tantum choro præsentibus assistunt, & in eo summissa voce Ecclesiasticum officium persoluant: nec cantant cum alijs, sed tantum eos qui cantant in choro assistent.

AD hoc Azor in seq. quæst. 5. citato Nauarr. respondet negatiue iuxta cap. Si quis presbiter dist. 92. & Concil. Basiliense sess. 21. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 12. de reform. ubi hæc de habentibus in Ecclesijs cathedralibus aut collegiatis dignitatem, canonicatum, præbendam, aut portionem ita dicitur. Omnes vero diuina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia pontificalia exercenti assistere & inseruire, atque in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis, Dei nomen reuerenter distincte deuoteque laudare. Idem tamen author in seq. quæst. 6. eos excusari exillimat, quando contrarium fuerit consuetudine receptum: dum modo diuinum officium nullum detrimentum inde accipiat: ut cum non canentes suppleant suum defectum per capellanos. Quæ de re latius disserit Suarez in lib. 4. 12. ut & de cæteris quæ peculiariter attingunt ad recitationem faciendam in choro, ab initio eiusdem libri vsque ad cap. 16. quem possunt consulere Prælati: quibus incumbit curus providendi, ut omnia in choro fiant debite.

De loco requisito ad recitationem horarum canonicarum.

SECTIO VI.

DE hoc Nauarr. plenius cæteris agit, in tract. De oratione cap. 5. in quo persequitur etiam, modos notatu dignos, quibus contra loci sacri reuerentiam peccatur. Cum eodem vero propositiones hæc tenendæ videntur.

Prima est, horas canonicas publice dicendas, debere in Ecclesia dici. Hanc quoque habet Sotus in 10. de iust. & iure quæst. 5. art. 4. in fine. Et probat tum ex Clemen. prima de celebrat. Missarum §. Ne igitur: ubi horæ canonicæ in Ecclesijs psalli præcipiuntur: tum ex eo quod templa in hoc extracta, destinataque sunt, ut ibi horæ canonicæ celebrentur.

Secunda est, Canonicos & cæteros beneficiarios ad recitationem horarum canonicarum in choro adstrictos debere ibi eas recitare: nec à peccato excusari, si eas domi recitent; nisi iustam habeant causam absentia suæ à choro. Hæc sequitur ex præcedenti. Difficultas est autem, An peccatum quod in eo committitur sit mortale. Esse enim censuerunt Innocentius & Hostiensis teste Sylu. in verbo Hora, quæst. 2. dicto 4. Quam sententiam Sotus loco cit. improbat tanquam nimis rigidam. Nauarrus vero communiter receptam dicit in eod. cap. 5. num. 14. eam confirmat ex cap. finali dist. 92. in quo deponi à Clero iubetur Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesie deputatus, qui ad quotidianum psallendi officium, matutinis vel vespertinis horis ad Ecclesiam non conuenerit. Depositio enim, poena est grauis, non imponenda nisi ob graue seu mortale peccatum. Verum tamen in Soti sententiam inclinandus, censet cum Syluestro & Caietan. limitandum esse rigorem eiusmodi, ut locum habeat tantummodo, cum per contemptum, aut contra Prælati particulare præceptum fieret talis absentia: aut ob eam officium diuinum non diceretur in Ecclesia, aut saltem non diceretur cum debita solemnitate, eo quod præsentia ipsius esset ad eam necessaria.

Extra eos casus vero, peccatum non esse plusquam veniale, licet graue, & interdum nullum, cum scilicet iusta datur causa absentia ab Ecclesia. Porro tradita propositio procedit iuxta eundem Nauarrum ibidem, non tantum quoad beneficiarios Ecclesiarum collegiatarum, sed etiam quoad beneficiarios Ecclesiarum non collegiatarum, quando tenentur conuenire, & simul dicere matutinum aut vesperas, vel Missam canere vel omnes aut aliquas horas recitare quia verbum, non conuenerint, usurpatum in cit. cap. finali, no minus de talibus absentibus, quam de alijs verificatur.

Procedit quoque eadem propositio, ut quoad poenam peccati, sic etiam quoad poenam priuationis distributionum,

quæ sunt ijs, qui sunt præsentis: quia cessante causa cessare debet effectus non admodum productus. Vnde, *vt idem Nauarr. in sequenti numer. 20. habet*, quando aliquot dies in aliqua Ecclesia cõceduntur, vt quis nihil quotidianarum distributionum perdendo, possit abesse ab horis, & alijs diuinis officijs, id intelligendum est, cum abfuerit ex iusta & rationabili causa: non autem pro solo libito, & iniusta irrationabilique de causa. Quod probat per illam commendabilem Paludani determinationem. Quod statutum aut consuetudo, vt is, qui tali vel tali officio, vel horæ præsens fuerit, distributiones lucrifaciat, etiam si protinus egrediatur, & discedat: de eo intelligi debet qui egreditur vt procuret negotia Ecclesiæ, vel agat opera aliqua sancta: non autem de eo qui egreditur vt otietur, fabuletur, aut ludat. Quodq; statutum contrarium, *n. mpe vt lucrifaciat, a selem d. distributiones, etiam si egrediatur ex quadam causa, hanc nec iusta*; nõ excludit coram Deo, nec in conscientia; etiam in foro exteriori non detrahatur ei sua portio.

Procedit denique, *ex eodem Nauarr. in seq. numer. 21. eadem proposito*; quæ in omni tempore secundum statutum propriæ Ecclesiæ, tales causæ reputentur pro iustis, si reuera iustæ nõ sint; vt prætextus eundi ad necessaria naturæ, vel rescandi barbam vel capillos, vel excipiendi aduentantem hospitem, vel interessendi alicui actui scholastico. Ratio est quam tangit Sotus loco cit. quod fingens absentiam suam causam, cū Ecclesiam, cuius alimentis sustentatur, defraudet seruitio quod ei debet, iniustitiam committat.

Tertia propositio est. Comuni iure, Clericos cum priuatim horas canonicas recitant, satisfacere Ecclesiæ præcepto, recitando vbicunque voluerint; dummodo locus debitam attentionem non impediatur, aut cum religione, quæ diuino officio debetur, non pugnet, nec præbeat alijs offensionem. Hanc probat, recepta consuetudo, qua viri etiam timorata conscientia & docti, non reformidant vbi libet officium suum dicere, nisi videant adesse periculum offensionis aliorum, aut impedimentum attentionis ac deuote recitandi: quale contingere potest in via, platea alijsve locis publicis & prophanis, quibus sunt frequentes hominũ conuentus, clamores & strepitus forenses & prophani. Quod autem Sotus loco cit. ait recitantes extra Ecclesiam debere habere oratorium aliquod in sua domo ad id deputatum; Nauarr. De oratione cap. 21. numer. 32. posse quidem procedere de decencia & honestate, non autem de præcepto: quia quod nullo iure præcipitur, nõ est pro præcepto habendum: sicut nec superstitiosa adiuuentione præsumendum, quod sanctorum Patrum documento sancitum non est; ex cap. Consultuisti 2. quæst. 4. Illud autem nullo iure est præceptum; imo contrarium potius est plurimum consuetudine receptum.

Intellige autem nullo iure communi quia fieri interdum potest vt speciali iure, id est, particulari statuto vel consuetudine aliquorum, vel autoritate Confessarij vel voluntate fundatoris, præceptum sit horas ipsas recitari certo loco, sicut & Missam dici, aut officium defunctorum; vel aliquem hymnum, aut responsum cantari pro viuis aut defunctis. Cui præcepto contrauenitur, nec satisfacit, vt manifestum est dicendo in alio loco: prout ex Baldi & aliorum determinatione Nauarr. tradit in præced. cap. 5. Indeq; insert in sequenti numer. 12. respondendum esse negatiue ad quæstionem, quæ quaritur. Vtrum Clericus studens satisfaciat suæ conscientia; in Academia in qua studet celebrando Missas, quas ratione officij aut beneficij sui obligatus est dicere in certa Ecclesia, Eremitorio, vel altari suæ patriæ. Similiter & ad eam qua quaritur, Vtrum Capitulum quod obligatur dicere responsoria sanctorum, aut defunctorum ante altare maius, aut in corpore Ecclesiæ; aut in tali vel tali parte claustrij, aut in capitulo, satisfaciat dicendo illa alibi sine iusta causa vel autoritate legitima. In exemplum autem iustæ causæ adferri possunt, scandalum, species hypocrisis, impedimentum deuotionis, aut ceremonia superflua.

Quarta propositio est. Cæteris paribus melius esse priuatim recitare horas canonicas in locis sacris, quam alibi. Hanc habet Nauarr. in eodem cap. 5. numero 4. congruenter cap. Parimonia dist. 41. & cap. Docet, De immunitate Eccles. in 6. additis rationibus D. Thomæ 2. 2. quæst. 84. art. 3. ad 2.

Tum quod ratione consecrationis loci Deus specialiter inueta melius orandum. Tum quod talis locus propter mysteria & sanctitatis signa quæ in eo continentur, ad orationem excitet, iuxta illud ex Isaia usurpatum à Domino nostro. Lucæ 19. Domus mea domus orationis vocabitur. Tum demum, quod per concorsium plurimum ibi orantiũ, oratio nostra facilius exaudiatur, dicente Domino Matth. 18. Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.]

De corporis actu, qui est modus quidem loci, superest monendum, cum recitatio sit secreto, habendam esse in eo rationem deuotionis & reuerentiæ diuinæ ex vna parte: & propria necessitate ex altera. Cum autem sit coram alijs, is seruandus est qui sit illis ædificationi, nec præbeat scandalum: atq; præstandum si quid super eo præscriptum sit in regulis, vt est de stando cum certũ quid recitatur, & de dicendo nonnulla flexis genibus & similibus. Quæ Suarez in memorato lib. 4. cap. 27. num. 2. ait non esse imposta sub rigore præcepti, secluso contemptu & scandalo.

De tempore requisito.

SECTIO VLTIMA.

DE hoc post Nauarr. in eodem tractatu de oratione cap. tertio differunt Azor in 1. parte Morla. Instit. lib. 10. capite 9. & Suar. de relig. tract. 4. libr. 4. cap. 27. à num. 3. Quæ videntur seitu necessaria de eo pro quotidiana praxi trademus aliquot propositionibus.

Prima est. Iure quidem communi singularum horarum recitationem certum determinatumque tempus requirere: attamen in vsu seruandum esse illud in quo ex dici debent ex aliqua particulari constitutione vel consuetudine, vel ordinatione siue functionis, siue ordinis, vel loci ad quem pertinet obligatus ad recitationem. Prior pars, pro cuius penore declaratione videri possunt, *quæ Nauarrus habet loco citato numero 27. & aliquot sequentibus*, patet ex capite 1. De celebra. Missarum, & ex Clement. 1. eod. titul. Posterior vero, *quam idem habet ibidem numero 39. ex Palud. D. Anton. & Sya. probatur*: quia talis determinatio, cum sit tantum iuris humani, potest per iustam constitutionem, aut consuetudinem legitime præscriptam mutari. Vnde insert ipse Nauarr. quod vbi iusta ordinatione matutinum in Ecclesia dicitur media nocte dicentes hora quarta post mediam noctem non satisfacere suo muneri. Neque contra, si constitutum sit vt dicantur hora quarta matutina, satisfacere dicentes media nocte. Insert etiam, quod etiam iuxta ius commune teneatur in Quadragesima dicere nonam hora tertia post meridiem, & post nonam vespere ante cenam, tunc tamen necessarium non esse id facere: quia in hoc consuetudo eidem iuri derogant.

Secunda propositio est. Statis, debitisq; temporibus recitandas esse horas singulas canonicas: non modo cum publice in Ecclesia canuntur, sed etiam cum priuatim dicuntur: siue quis solus per se, siue cum socio dicat. Hanc Nauarr. numero 45. ait esse communem sententiam canonicarum, intelligentium ante citata iura de ea quoq; recitatione, quæ sit priuatim. Nec immerito: quia in hanc partem cadit ratio plis iussionis. Etenim horæ canonicæ, statis temporibus recitari iubentur, non tam ad consulendum commoditatem recitantium, quam ad augendum cultum diuinum, & ad efficiendum frequentiore ac diuturniore, ad Deum per orationem, mentis nostræ eleuationem cum pio erga eum affectu. Hinc consequens est, quod Nauarr. insert Ecclesiasticos illos errare qui totũ officium simul, ad vespere vsq; mane recitant; integrum diem interea in otio consumpturi, nec studio, aut alteri honesto negotio vel occupationi vacaturi: aut qui iter agentes dicto modo recitant, qui recitare possent debitis horis: nempe, *vt idem inquit numero 48. sub crepusculum dicendo officium matutinum, primam vero post vnam horam: deinde tertiam post duas horas: sub meridiem autem sextam & post secundam pomeridianam, nonam: ac vespere, prope horam quartam, & demum completorium sub noctis crepusculum.* Quæ distinctio accomodata est rememoratiõni mysteriorũ passionis Domini nostri: cuius

gratiâ illum institutum esse indicant versus relati in glossa ad cap. 1. de celebrat. Missarum.

*Hac sunt septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet spiritus, causam dat regis mortis,
Sexta: vici noctis, latus eius nona biperrit,
Vespera deponit, tumulo complet a reponit.*

Inserta alia Nauarr. quæ apud ipsum videri poterunt.

Tertia propositio est. Præuenire tempus debitum recitandi horas canonicas, vel illud differre, et si peccatum est, non est tamen de se plusquam veniale: nec coniunctam habet obligationem horas dictas iterandi: vt nec inuersio ordinis ipsarum. Hanc esse communiter receptam, notat Sylu. in verbo hora quæ est. 9. dicto. 6. in fine: pro qua aliquot authores citat Suarez in eod. lib. 4. cap. 27. n. 3. Et Nauarrin eodem capit. 3. num. 59. bonam rationem illius tangit: nempe quod tempus non sit de substantia præcepti recitandi horas canonicas. Nam in cap. Dolentes de celebra. Missarum præcipitur quidem, vt obligati ad horas canonicas, dicant officium tam nocturnum quam diurnum: non tamen vt nocturnum de nocte, & diurnum de die dicatur; nec certas horas determinat. Accedit, quod aliqui sicut de præcepto tenentur omnes horas canonicas singulis diebus dicere, tenentur pariter certis debitis horis dicere: atq; adeo sicut communiter nulla de causa possumus horas vnus diei deferre in alium, ita nec possemus differre easdem de vna hora in aliam. At contrarium communi consuetudine seruatur; congruenter cap. Presbyter, dist. 91. & cap. 1. De celebrat. Missarum: ponderato verbo, *intra possibilitatem*, quod vtrobiq; habetur. Hinc in eodem n. 59. Nauarr. cum D. Anton. Sylu. & Caietan. assentitur asserentibus, quod dicere primam ac etiam matutinas horas post meridiem: imo & post decimam aut vndecimam à meridie, non esse peccatum mortale: dummodo omnes tales diei horæ canonicæ ante mediam noctem finiuntur.

Quarta propositio est. Puisse sine peccato iusta de causa, vt priuatim, sic & in Ecclesia publice recitari horas canonicas anticipata aut postposita hora canendi. Hanc Nauarr. in præced. n. 55. probat; tum per memorata iura: tum per communem consuetudinem, quæ ob processionem solemnem, aut insignem aliquam concionem, aut Principis aduentum, aliaque similes causas, quæ maiores esse debent, cum horis: si dici debent publice quæ cum priuatim, vt id. in b. ne docet in seq. n. 72. & 73. præueniuntur, aut differuntur horæ debitæ dicendi officium diuinum, aut ipsius partem. Accedit ratio D. Thomæ in quodl. 5. art. vii. quod melius fit reddere Deo vtrumque: nimirum & debitas laudes, & alia officia honesta, quam vt vnum per aliud impediatur.

Monet tamen Nauarr. num. 56. talem anticipationem aut postpositionem fieri debere Superioris autoritate: Episcopi scilicet, vel Vicarij ipsius, aut capituli vel Decani in Cathedrali Ecclesia, & in alijs Ecclesijs, autoritate Abbatis, Præpositi, Prioris vel alterius Prælati, seu præfecti earum. Imo & autoritate Papæ, si per modum statuti perpetui tale quid constituendum esset, vt idem Nauarr. in cit. nu. 73. probat per cap. Quod super his, De maioritate & obedientia, & per Clement. Ne Romani, De electione. Adde cum eodem in prædicto n. 56. quod etsi consequens videatur ex allata propositione, non peccare scholasticos, prout Maior sensit, qui toto tempore ante prandium studijs vacant, & post prandium horas canonicas recitant: quia tempus illud est aptius studijs, & hoc non est ineptum ad orationem: consultius tamen esse, tum ad orandum cum maiori deuotione & consolatione; tum ad tempus studij augendum per euagationem vanorum colloquiorum, aliarumq; occasionum illud male perdendi: matutinum prima parte noctis recitare vsq; ad laudes: & primo mane has cum prima; postea tertiam, & sextam audiendo Missam: & statim à prandio dicere nonam, & ante vespertinum studium recitare vespertas: ac post illud completorium. In confirmationem Nauarr. ipse adfert propriam experientiam; quæ viri tantæ pietatis & eruditionis non est parvipendenda.

Quod vero contra allatam propositionem obijci potest de Eremita, cui præuenienti debitum tempus in recitatione diuini officij acerba, postponenti vero marcidæ vix ab Angelo adferebantur: & de Episcopo qui post obitum, reuela-

uit se purgatorij pœnis perpetuis, quod conuenisset dum versaretur in aula Principis; penam diuini officij non persolvere debito tempore: Azor ex eo soluit in 1. par. Moral. Instit. li. 10. cap. 9. qu. 3. quod neuter videatur culpam iustâ anticipationis, aut dilationis habuisse, cum ille non detineretur alijs occupationibus, & iste plus æquo applicaret se negotijs non necessarijs.

Quinta propositio est, Non satisfieri præcepto Ecclesiæ, si preces horarum quæ ad certum tempus pertinet, pridie aut postridie recitentur. Hanc esse ab omnibus receptam notat Suarez in cit. cap. 27. nu. 4. Probatur vero, quia tales preces imponuntur ab Ecclesia tanquam onus diei, id est, tanquam pensum vnoquoq; die persoluendum ad cultum & honoræ, quem Deo & suis Sanctis eodem die deferendum exhibendumq; censet. Vnde sicut ieiunium pro certo die impositum, non sufficit pridie aut postridie solui ad satisfaciendum tali obligationi: ita nec preces horarum certo die persolueudas, sufficit alio die dicere ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, de illis recitandis dato.

Cæterum ad iudicandum quid ad talem satisfactionem requiratur, atq; sufficiat, spectanda est consuetudo: quæ est legis tum optima interpret, tum etiâ a brogatrix. Sic cum Ecclesiasticum officium diei celebrioris, cõstet primis & secundis Vesperis: illa ob receptam consuetudinem sunt dicendæ pridie eiusdem diei: ita vt præcepto non satisfaciatur, qui illas recitare distulerit post mediam noctem. Secundo, quamuis dies Ecclesiasticus cõputetur ab vna media nocte ad alteram proximè sequentem: vnus tamen diei officium nocturnum cum laudibus potest ratione consuetudinis recitari vespere præcedentis diei: nempe post quartam pomeridianam; idq; tam æstate quam hyeme. Ita determinant congruenter vsui communi Azor in cit. cap. 9. qu. 5. & Suarez in seq. n. 14. expendent D. Thomæ de hac sententiam in quodlib. 5. qu. vii. vbi docet licere matutinum diei sequentis dicere de sero diei antecedentis: seu post dictas in hoc Vesperas & completorium. Nihilominus damnans eos qui eiusmodi licentia vtuntur propter lasciuia: vt scilicet quietus somnolentia & voluptati vacent; non autem ob necessitatem literarum & honestarum occupationum. Obijciunt autem diem incipere à media nocte, D. ipse Thomas occurrit, id verum esse, quantum ad contractus & alia id generis: non item quantum ad Ecclesiasticum officium, & solemnitatium celebritates; quoniam ea ratione incipit à Vesperis. Quod responsum Nauarr. in cit. cap. 3. n. 70. approbant: inquam consentaneum cap. 1. & 2. De ferijs: addit ex Caiet. diem quoad horas recitandas incipere à vespere, & durare vsq; ad mediam noctem, quæ proximè dabitur post sequentem vespem.

Neque obstat quod prima, & sequentes horæ ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ, dici non possint ante mediam noctem. Nam vt bene ibidem monet Nauarr. generalis consuetudo non habet vt aliter persoluantur, quam intra spatium, quod est ab vna media nocte ad alteram proximè sequentem. Cæterum cur inualuerit consuetudo matutinum recitandi cum anticipatione temporis, ratio esse potuit, quod rigor ipsum recitandi media nocte non potu. rit moraliter seruari à tanta hominum multitudine & varietate: & consequenter periculosum fuerit tanta difficultatis onus imponere omnibus sub mortali. Vnde permissum est in eo tempore, mutationem aliquam fieri: idq; anticipando, quia securius est: quandoquidem postponendo multi exponerentur periculo vel ipsum omittendi omnino, vel nimium postponendi: quod magis alienum est à ratione officij de nocte dicendi quam ipsum dici nocte ingruente.

Tertio quamuis iure communi singulæ horæ canonicæ distinctis à se inuicem diei partibus recitandæ sint (quod ipsarum nomina satis indicant) tamen sine peccato fit, vt simul cum nocturnis laudes dicantur; & tertia cum prima vel cum sexta & cum hæc coniungatur nona, aut dicatur cum vespere; ac cum his completorium recitetur, quia consuetudo id obtinuit, quæ iuri derogare potest. Ita docet Azor ibi. qu. 8. volens id procedere, etiam id faciat quis suo solo arbitratu, absque causa legitima: dummodo tamen absit cõtemptus & periculum recitandi parum studiose, attente, & religiose. Beneq; addens non esse parem rationem, si quis absque iusta causa totum officium diuinum simul persoluat, aut vespertas &

comple-

completorium ante prandium reciter, quia id nō est in more positum. Quae de re plenius Suarez in memorato cap. 27. numero 7. 8. & 9.

Aduerte autem ex Nau. de oratione cap. 4. n. 74. & 75. nō esse ita per consuetudinem abrogatum ius commune de recitando statim diei partibus horas canonicas; quin liceat priuatum recitantibus illud seruare; ita ut minime peccet quis, si pro sua tantum deuotione, dicat nocturnum officium de nocte, laudes matutinas in aurora, primā in fine primae partis diei artificialis, seu spatij in quo sol est super nostrum horizon-tem, distincti in duodecim partes, tertiam in fine tertiae partis, sextam in fine sextae, nonam in fine nonae, vespere appetente solis occasu: & completorium in noctis crepusculo. Quae determinatio temporis, ut ex Angelo & Sylu. idem habet in seq. num. 76. non est praesens accipienda: sed cum latitudine, quā extendatur ad vna media horam antecedentem, & ad vna mediam sequentem, ut ipsemet num. 77. probabiliter iudicat, quam quod Angelus & Sylu. significant, dicentes matutinū dicendum media nocte, posse dici in aurora ratione talis latitudinis. Ratio vero est, quod tanta sit distantia inter mediā noctem & auroram, ut irrationabile sit reputare factum in vna, quod fit in alia.

Aduerte 2. ex eod. Nau. in praeced. n. 64. post dictas vespere matutinas preces diei sequentis, licitum esse, ut diebus ieiunij, facere collationem, sicut alijs diebus sumere cenam: idque non impedire quominus in eodem sequenti die possit dici Missae sacrum.

Auerte denique pro nonnulla clariore intelligentia antecedentium, differentiā esse (quod idem quoque Nauarr. notat in seq. num. 78.) inter lapsum horae debitae, & diei debiti ad recitandum: quod etiam si hora labatur, duret nihilominus obligatio recitandi; neque lapsus illius, peccatum mortale pariat in recitante priuato: lapsu vero die ultra mediā noctem, obligatio recitandi expiret & peccatum mortale committatur transgressione praeccepti Ecclesiae. Videri potest Suar. in eodem cap. 27. numero 5. & 6. Dixi autem in recitante priuato, quia ex eodem Nauarr. ibid. expirante hora recitandi publice, expirat obligatio taliter recitandi. Vnde fit, ut eidem obligationi minime satisfaciant, qui publice matutinas horas, aut primam, tertiam, vel sextam recitant post meridiem; quas in choro ante meridiem dicere tenebantur, tam communi iure, quam generali consuetudine, recepta in sua Ecclesia.

CAP. XIII.

De causis excusantibus à recitatione horarum canonicarum.

SVMMARIVM.

- 181 Infirmis excusans à recitatione horarum canonicarum debet esse grauis.
- 182 Quid sit faciendum cum de tali grauitate dubitatur: & quod is qui non potest recitare, non teneatur audire alium recitantem.
- 183 Ad quid teneatur qui recitare potest paruum officij, sed non totum: & quatenus teneatur sibi adhibere socium.
- 184 An qui impeditur horas canonicas recitare, teneatur prout potest per alias preces supplere.
- 185 De cecitate, quatenus excuset à recitatione horarum canonicarum.
- 186 De dispensatione excusante ab eadem recitatione.
- 187 De occupatione excusante à recitatione horarum canonicarum.
- 188 De excusatione eorum qui in choro vacat ministerijs alijs, à recitatione horarum canonicarum.
- 189 De excusatione non habentis Breuiarium.
- 190 De peccato illius, qui beneficium Ecclesiasticum aut sacrum ordinem suscipit, nesciens recitare Breuiarium.
- 191 Monita quadam pro praxi quorundam de obligatione recitandi horas canonicas.
- 192 Aetas puerilis non excusat ab eadem recitatione: quodque Episcopus non possit ob tale impedimentum ab illa dispensare.
- 193 Neque vacatio in studijs excusat ab eadem recitatione.
- 194 Aliquot moriua recitandi cum debita pietate horas canonicas.

Tales causae sunt variae: quas Nauarr. in Enchir. capit. 25. num. 100. ad quinq; reuocat: quarum quatuor Beneficario, cum ceteris qui ad eandem recitationem tenentur, sunt communes; & vna est illius propria.

Primaigitur communis, est infirmitas corporis: de qua inter ceteros late Nauarr. ipse in tractat. De oratione, capite II. vbi num. 1. ab omnibus admissam docet, per illud in cap. Clericus victum, dist. 5. Clericus qui absq; corpufculi sui inaequalitate vigilijs deest, stipendijs priuatus excommunicatur.

QVARI AVTEM POTEST PRIMO. An quilibet aegritudo talem excusationem praebet. Ad quod idem num. 2. respondet negatiue. Addens secundum Hostiensem & Innoc. ac ceteros Canonistas ad cap. 1. De celebr. Missarum, eam tantum infirmitatem excusare, ob quam aegrotanti horarum canonicarum pronuntiatio directe aut indirecte noceret notabiliter. Ratio vero ea est, quā Sotus tangit in lib. 10. De iust. & iure quaest. 5. art. 2. quod obligatio recitandi horos canonicas sit arduissima, prout patet ex cap. Dolentes, De celebr. Missarum, descendatque à iure diuino. Vnde fit, ut non nisi ex graui causa, quicquam eorum cui imposita est, debeat ab ea liber ceteri: & per consequens nec excusari ex alia infirmitate, quam quae notabiliter noceat. Hincque infert Nauarrus ibidem, fieri posse ut ob infirmitatem excusetur quis ab obligatione recitandi horas canonicas in choro, qui non excusatur ab obligatione recitandi domi: ut ille, qui quamuis alias bene valeat: sic tamen laborat ex pedibus, ut ad Ecclesiam ire nequeat. Infert item in seq. num. 3. & 4. non excusari ab eadem obligatione aegrotum, cuius morbus, ut febris tertiana vel quartana, statim horis recurrit: ita ut ipse ante vel post eandem possit absq; notabili nocimento, officium suum recitare. Inferri pariter potest nec excusari eum, cuius morbus talis est, ut ipsum non impediat quominus ordinarias actiones capitis & linguae exercere possit, & cum amicis negotia prophana tractare, in quibus tantum est difficultatis, quantum in ipsa hora uero canonicarum recitatione.

QVARI SECVNDO POTEST. Quid sit faciendum cum dubitatur. An infirmitas grauis sit, necne. Ad quod respondetur consulendum esse Medicum, prout tangit Sylu. in verbo Hora quaest. 4. dicto 1. ipsiusq; iudicio de morbi grauitate esse standum: dummodo, ut Nauarr. in sequenti cap. 21. numero 16. sit vir prudens ac timens Deum Ecclesiaeque praecipit multū deferens: praesertim cum ex cap. Contraria, De consecrat. dist. 5. contraria sint diuinae conditioni praeccepta Medicinae, quae a ieiunijs reuocant, iucubare non solum, &c.

Quod autem Sotus in eodem art. 3. conueniens quidem posse quem propria auctoritate horas canonicas omittere, cum manifestum fuerit infirmitate ipsius parere legitimum recitandi impedimentum; negat tamen in dubio consilium & iudicium medici sufficere, sed adhuc requiri Superioris indulgentiam: Nauarr. ibidem rejicit ex eo, quod nulli libi se resit consuetudo, exceptis ad summum Religiosis, ut super eo licentia petatur. Adde quod Medicorum sit, ut de salubribus & insalubribus cibis iudicare: ita & de morborum grauitate & leuitate. Atque adeo sicut standum est illorum iudicio, dicentium cibum aliquem noxium esse: sic etiam dicentium morbum aliquem esse grauem: praesertim cum homines non habeant aliam regulam, qua possint in eiusmodi dubio gubernari. Quod si ipse quoque Medicus de grauitate morbi dubitaret, aut certam fidem non faceret tanquam minus peritus, aut quod videretur non satis timoratae conscientiae: locus esset sententiae Soti, quā ad relaxationem propositae obligationis requirit auctoritatem Superioris: cuius est, non autem Medici, illam facere. Idem quoque notat Azor in primo par. Moral. Instit. lib. 10. cap. 13. qu. 1. & plenius Suarez in citato lib. 4. cap. 28. n. 20. & 21.

QVARI TERTIO POTEST. An is qui ratione morbi nequit officium diuinum recitare, teneatur illud audire alio recitante. Ad quod cum Innocent. & Panorm. Syluest. verbo Hora quaest. 4. dicto 2. & Nauarr. De oratione cap. 11. num. 7. respondent negatiue: & respondendum esse constanter tenere Doctores notat Azor in seq. quaest. 2. Ratio vero est, quam ex Paludano habet Nauarrus, quia Clericis, qui obligan-

obligan-